

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΤΟΣ ΙΘ'

ΑΡ. 233

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ΚΥΠΡΟΥ ΧΡΥΣΑΝΘΗ 'Ο Περιπαθής 'Οδοιπόρος (ποιήματα).
Ν. ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ 'Ανάγκη λαϊκού έρείσματος (άπόψεις).
Ν. ΣΠΑΝΙΑ 'Ο ποιητής W. H. Auden (συνέντευξη).
ΡΟΔΗ ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΥ 'Η ρίζα τοῦ μύθου (διήγημα).
Π. ΜΗΧΑΝΙΚΟΥ Στιγμη αγάπης (ποίημα).
ROMANO GUARDINI (Μεταφρ. "Ολγας Βότση) Περί Μελαγχολίας (μελέτη).
ERIC JAMES (Μεταφρ. Χρ. Χαραλάμπους) Κρίσις εις τήν
έκπαιδευσιν (μελέτη).
Γ. ΠΡΑΤΣΙΚΑ 'Η πεζογράφος Σιδονία Γαβριέλλα Κολέτ (μελέτη).
Γ. Κ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ Πάφος (ποίημα).
ΦΡ. Π. ΒΡΑΧΑ Εισηγητική "Εκθεση στο Δραματικό Διαγωνισμό
Γ. Ρωσσίδη τών «Κυπριακών Γραμμάτων».
ΑΝΔΡ. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗ ΚΥΠΡΟΛΕΟΝΤΑ 'Εκ προμελέτης (νουβέλλα).
Παράρτημα: Ν. ΧΙΟΝΙΔΗ ΣΤΙΧΟΥΡΓΙΚΗ.
Πίνακες Κυπρίων ζωγράφων: ΜΙΚΗ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ: Παιδικό Πάρκο Λευκοσίας.

ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΑΥΤΟ ΔΗΜΟΣΙΕΥΕΤΑΙ, ΚΑΤΑ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΗΣ
ΟΛΓΑΣ ΒΟΤΣΗ, ΤΟ ΔΟΚΙΜΙΟ ΤΟΥ ΥΠΑΡΞΙΣΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ
ROMANO GUARDINI «ΠΕΡΙ ΜΕΛΑΓΧΟΛΙΑΣ».

('Η συνέχεια στην επόμενη σελίδα).

ΚΥΠΡΟΣ

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ, 1954

11.11
(CYPR)

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΔΙΑ ΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΚΑΙ ΤΩΣ ΣΧΟΛΙΚΑΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΑΣ ΚΥΠΡΟΥ

Έτησίαι συνδρομή: Διά την Κύπρον 15 σελίνια.

Διά την Έλλάδα, Αίγυπτον και Άγγλιαν 1 λίρα.

Διά την Άμερικην και άλλαχοῦ 5 δολλλάρια.

2 σελίνια.

Τιμή τεύχους

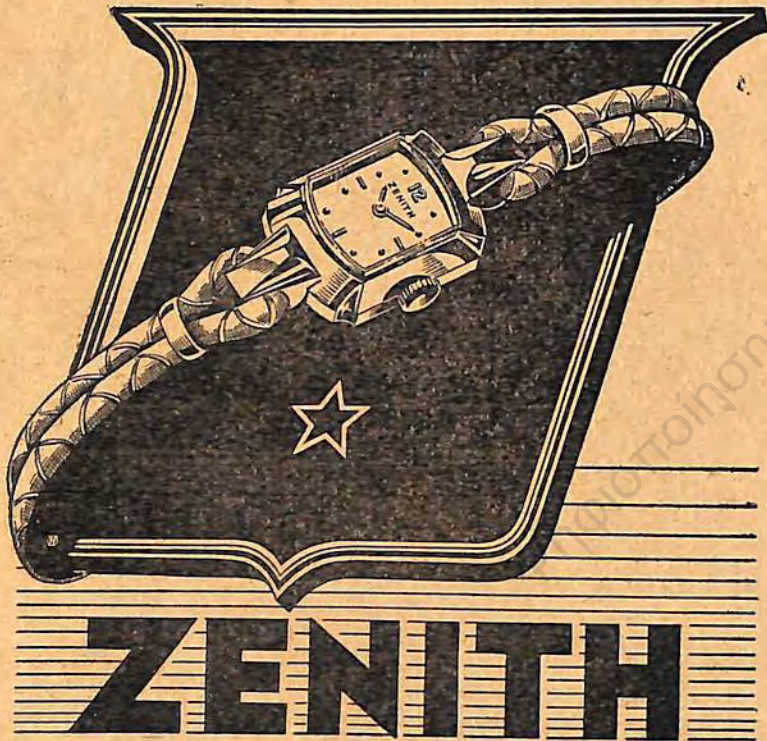
Διευθυντής: **ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ**, Σανταρόζα 5, Λευκωσία (Κύπρου).

Ίδρυτές: **Κ. ΠΡΟΥΣΗΣ**, **ΑΝΤ. ΙΝΤΙΑΝΟΣ**, **Ν. ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ**.

(Συνέχεια περιεχομένων).

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ. Φρ. Π. Βράχα: Μορφές τοῦ Μύθου.— ΕΛΛΗΝΙΔΕΣ ΔΙΗΓΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΙ. Δούλας Ίερωνυμίδου: Μιά συνέντευξη με τὴ Γαλάτεια Σαράντη.— Η ΙΤΑΛΙΚΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ. Μαργαρίτας Δαλιμάτη: Μιά μεσαιωνική κωμωδία, Prix Italia 1954, "Άλλα θραύεια.— ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ. Κ. Προυσή: Γ. Κ. Κατσιμπαλή «Βιβλιογραφία Κωστή Παλαμά 1943-1953».— Κ. Προυσή: Ξάνθου Λυσιώτη «Καπετάν Γιαννάκης».— Χ. Γαβριηλίδη: Χρ. Σολωμωνίδη «Τὸ Θέατρο στὴ Σμύρνη».— ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΝΕΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ. Δούλας Ίερωνυμίδου: Ἡ Λογοτεχνία, Τὸ Θέατρο.— Β' ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ Ζ. ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ.— ΔΡΑΜΑΤΙΚΟΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ Γ. ΡΩΣΣΙΔΗ.— ΕΙΔΗΣΕΙΣ.— ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ.

ΕΙΚΟΝΕΣ. Μ. Μιχαηλίδη: «Παιδικὸ Πάρκο Λευκωσίας» (416).— W. H. Auden (420).— Σιδονία Γαβριέλα Κολέτ (433).— Γαλάτεια Σαράντη (441).

Γενικοί αντιπρόσωποι διὰ τὴν Κύπρον: **Χ. ΙΣΟΦΟΚΛΕΙΔΗΣ & ΣΙΑ**
Τ.Κ. Ἀρ. 210, Τηλ. 2954 Λευκωσία.

Ἀντιπρόσωποι Λεμεσοῦ: **ΑΔΕΛΦΟΙ ΧΡΥΣΟΧΟΥ**
Ἀντιπρόσωπος Κερύνειας: **ΚΙΚΑΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ**
Ἀντιπρόσωπος Πάφου: **ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ**

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΚΥΠΡΟΥ

10 MAR 2006

Ἐξαίρετα Ἐπιτραπέζια

ΚΡΑΣΙΑ

ΔΩΡΕΑ

Λευκὸ
Ξηρὸ

Ἐρυθρὸ
Ξηρὸ

Παλαιωμένα ὑπὸ ιδεά-
δεις συνθήκας θερμοκρα-
σίας εἰς τὴν μοναδικὴν ἐν
Κύπρῳ ἰσοθερμικὴν «κά-
βα», φέρουν ἐπὶ τοῦ πε-
ριλαιμίου τῆς φιάλης τὴν
χρονολογίαν τῆς ἐσοδεί-
ας ἀπὸ τὴν ὁποίαν κατε-
σκευάσθησαν, ὥστε ὁ κα-
θένας νὰ ἐλέγῃ τὴν ἡλι-
κίαν των ἢ νὰ ἐκλέγῃ τὸ
κρασί τῆς ἐσοδείας ποῦ
προτιμᾷ.

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΙ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΚΑΙ ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ: ΑΘΗΝΑΙ—ΠΛΑΤΕΙΑ ΚΟΤΖΙΑ
ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ Β': ΟΔΟΣ ΤΣΩΡΤΣΙΑ 38

130 ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΚΑΙ ΕΙΣ
ΤΑΣ ΚΥΡΙΩΤΕΡΑΣ ΠΟΛΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΝ ΚΥΠΡΩ:
ΛΕΥΚΩΣΙΑ, ΛΕΜΕΣΟΣ, ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΣ

ΕΝ ΑΙΓΥΠΤΩ:
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ (2), ΚΑΪΡΟΝ (2), ΠΟΡΤ ΣΑΪΔ

ΕΝ ΑΓΓΛΙΑ:
ΛΟΝΔΙΝΟΝ, 6, OLD JEWRY, E.C. 2

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΙΔΡΥΘΕΝΤΕΣ ΥΠΟ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ:

HELLENIC BANK TRUST COMPANY—

139, WILLIAM STREET—NEW YORK N.Y.

BANK OF ATHENS TRUST COMPANY—

205, WEST 33rd STREET—NEW YORK, N.Y.

THE SOUTH AFRICAN BANK OF ATHENS LTD.—

116, MARSHALL STREET—JOHANNESBURG.
EXCHANGE PLAGE—CAPE TOWN.

ΠΑΣΗΣ ΦΥΣΕΩΣ ΤΡΑΠΕΖΙΤΙΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ

=TAE=

ΕΘΝΙΚΑΙ ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΙ

ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ Ι.Α.Τ.Α.

Ταξιδεύετε διά τῶν Ἐθνικῶν Ἀεροπορικῶν Γραμμῶν «ΤΑΕ» εἰς
ΔΥΤΙΚΗΝ, ΚΕΝΤΡΙΚΗΝ, ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΝ
ΕΥΡΩΠΗΝ

Τακτικαὶ ἀπὸ ΛΕΥΚΩΣΙΑΝ εἰς | ΡΟΔΟΝ
Συγκοινωνίαι: | ΑΘΗΝΑΣ

καὶ ἀπὸ ΑΘΗΝΑΣ εἰς

★ ΡΩΜΗΝ — ΠΑΡΙΣΙ — ΛΟΝΔΙΝΟΝ

★ ΒΕΛΙΓΡΑΔΙΟΝ — ΦΡΑΓΚΦΟΥΡΤΗΝ

★ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΝ

Καὶ ὅλας τὰς κυριωτέρας πόλεις τῆς ΕΥΡΩΠΗΣ

ΚΑΙ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Ἀναχωρήσεις: ἀπὸ ΛΕΥΚΩΣΙΑΝ εἰς ΑΘΗΝΑΣ ἑκάστην

ΔΕΥΤΕΡΑΝ — ΤΕΤΑΡΤΗΝ — ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΝ

ἀπὸ ΛΕΥΚΩΣΙΑΝ εἰς ΡΟΔΟΝ ἑκάστην

ΤΕΤΑΡΤΗΝ

Διὰ Πληροφορίας καὶ εἰσιτήρια ἀπευθύνεσθε:—

ΓΡΑΦΕΙΑ -ΤΑΕ-

Γωνία Λεωφόρου Εὐαγόρου — ὁδοῦ Πανθέου

ΛΕΥΚΩΣΙΑ ΤΗΛ. 2101, 2102, 2103

Καὶ εἰς ὅλα τὰ ἀνεγνωρισμένα Πρακτορεῖα Ταξιδιῶν.

Τὰ Καλύτερα Αυτόματα Ἡλεκτρικά Πλυντήρια.

B E N D I X

Μ Ε Ε Ν Α

«Άγγιγμα τοῦ Κουμπιού» τελειώνει ἡ ἡμέρα πλυσίματος.

ἜΟλο τὸ πλύσιμο τῶν ἀσπρόρουχων σας γίνεται αὐτομάτως.

ΜΟΝΑΧΟ ΤΟΥ:

- ★ Βρέχει τὰ ρούχα.
- ★ Τὰ πλένει.
- ★ Τὰ τινάζει 3 φορές.
- ★ Τὰ στεγνώνει.
- ★ Βγάζει τὰ νερά του αὐτόματα.
- ★ Σβήνει τὸν ἠλεκτρισμό του.

Ἐκατομμύρια οἰκοκυρῶν κατόχων τοῦ ΜΠΕΝΤΙΞ σ' ὅλο τὸν κόσμο ἀπολαμβάνουν ἡσυχία κατὰ τίς ἡμέρες πλυσίματος. Οἱ τυχερές αὐτές οἰκοκυρές δὲν ἔχουν παρά νὰ θάλουν τὰ λερωμένα ρούχα στὸ πλυντήριο τους, ν' ἀγγίσουν τὸ κουμπί, καὶ νὰ θάλουν σαποῦνι. Τὰ BENDIX κάνουν τὰ ὑπόλοιπα...

Αὐτομάτως καὶ μὲ τελειότητα.

BENDIX Αυτόματα Πλυντήρια.

Ἄντιπρόσωποι ἐν Κύπρῳ:

ΕΤΑΙΡΕΙΑ Ν. Π. ΛΑΝΙΤΗΣ ΛΤΔ.

ΛΕΜΕΣΟΣ — ΛΕΥΚΩΣΙΑ — ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΣ

ΛΑΡΝΑΞ — ΠΑΦΟΣ.

ΤΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΝΕΩΤΕΡΙΣΜΩΝ

ΧΡ. Π. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

Λήδρας 55—57

Ἄγιου Ἀνδρέου 80

Λεωφόρος Γεωργίου Ε' 6 ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΣ

ΛΕΥΚΩΣΙΑ

ΛΕΜΕΣΟΣ

Προσφέρουν κατ' εὐθείαν ἀπὸ τὰ ἐργοστάσια εἰς τὸν καταναλωτὴν ὁ,τιδήποτε χρειασθῆ ἀπὸ:

ΕΙΔΗ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΣ: Καπέλλα CHRISTY'S, ὑποκάμισα Ἑλληνικά μεταξωτὰ ΜΑΡΟΥΣΗ, VAN HEUSEN, γραβάτες ATKINSON, ἐσώρουχα δλόμαλλα καὶ Interlock, Κάλτσες SMOOTH NYLON, παλτὰ ἀνδρική, καπαρτίνες, ἀδιάβροχα QUELRAYN, παλτὰ γούνινα, κάππες JAYSAM, Κουβέρτες δλόμαλλες Ἄγγλιας WITNEY, μονόχρωμες καὶ καρῶ εἰς ὅλα τὰ μεγέθη, κλπ.

ΔΩΡΑ: Ἡ μεγίστη ἔκθεσις ἐν Κύπρῳ ἀπὸ εἶδη ἐπάργυρα, πορσελάνες, κρύσταλλα, πιπελό, μπρούντζινα, Μαχαιροπήρουνα, κασετίνες κλπ.

ΕΙΔΗ ΤΑΞΕΙΔΙΟΥ: Ἡ μεγαλύτερα συλλογὴ βαλιτσῶν, τσαντῶν ἀπὸ δέρμα, φίπρα κλπ.

ΚΑΛΥΝΤΙΚΑ: Ὅλα τὰ εἶδη τῶν μεγαλύτερων ἐργοστασίων LANVIN, QUERLAIN, MILLOT, HELENA, RUBINSTEIN, JOHANN MARIA FARINA, Κολωνίας κλπ.

★

Ἡ τριακονταετής μας πείρα σας ἐγγυᾶται τὰ ἐκλεκτότερα εἶδη εἰς τὰς χαμηλότερας τιμάς.

— ΤΙΜΑΙ ΟΡΙΣΜΕΝΑΙ —

Φ Λ Ο Ρ Ε Ν Σ

Η ΑΡΙΣΤΟΚΡΑΤΙΣ τῶν κουζίνων
πετρελαίου με 2, 3 ἢ 4 φυτίλια.

★ Με κυανὴν φλόγα ★ εὐκολομεταχειρίστες ★ οἰκονομικώτατες
★ Δὲν καπνίζουν ★ Δὲν χάνουν θερμότητα ★ Σμαλτωμένη ἐπιφάνεια
★ ὄρατὸν ἐπίπεδον πετρελαίου ★ ὅ,τι ἀκριβῶς χρειάζεται ἢ καλὴ
οἰκοκυρά ★ ἐφοδιάζονται καὶ με εἰδικὰ φουρνάκια.

Ἐπισκεφθῆτε μας διὰ τὸ συμφέρον σας

ΧΑΤΗΚΥΡΙΑΚΟΣ ΣΑΒΒΑ & ΥΙΟΙ
ΛΕΥΚΩΣΙΑ

ΜΟΔΙΣ ΕΞΕΔΟΘΗ

ΝΙΚΟΥ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ

Μ Ο Ρ Φ Ε Σ

Τ Ο Υ

Μ Υ Θ Ο Υ

Δ Ι Η Γ Η Μ Α Τ Α

- ★ Ἐνα βιβλίον γοητευτικῆς ἀφηγήσεως καὶ λεπτῆς ψυχογραφίας.
- ★ Ὑποθέσεις εἰλημμένοι ἀπὸ τὴν Κυπριακὴν ζωὴν.
- ★ Ἐκδοσις ἐπὶ πολυτελοῦς χάρτου με καλλιτεχνικὴν ἐμφάνισιν.

ΤΙΜΗ { Διὰ τὴν Κύπρον Σελλίνια 8
Διὰ τὸ Ἐξωτερικὸν Σελλίνια 10

Ἀποστέλλεται ἐλεύθερον ταχυδρομικῶν τελῶν.

Ἐὰν ἐπιθυμῆτε σεῖς ἢ οἱ φίλοι σας νὰ τὸ ἀποκτήσετε, ἀποταθῆτε
εἰς τὴν διεύθυνσιν:

ΝΙΚΟΝ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΝ

Ὁδὸς Σανταρόζα 5, Λευκωσία.

ΠΟΔΗΛΑΤΑ NEW HUDSON

ΕΙΣΑΓΟΜΕΝΑ ΑΠΟ ΤΡΙΑΚΟΝΤΑΕΤΙΑΣ

Εἶναι τὰ ὀραιότερα καὶ στερεώτατα ποδήλατα ἀπὸ ὅσα εἰσάγονται ἐν
Κύπρῳ. Ἐγγυημένα διὰ δεκάδες χρόνια

ΑΝΔΡΙΚΑ καὶ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ
εἰς διαφόρους χρωματισμούς.

Παρέχονται εὐκολία εἰς τὴν πληρωμὴν.

Ποιοῦνται ὑπὸ τῶν κ.κ. **ΓΙΑΓΚΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ & ΣΙΑ,**
Νέον Γυναικοπάζαρον καὶ ὁδὸς Λήδρας, ἀριθμ. 65
ΕΝ ΛΕΥΚΩΣΙΑ

ΚΕΑΝ

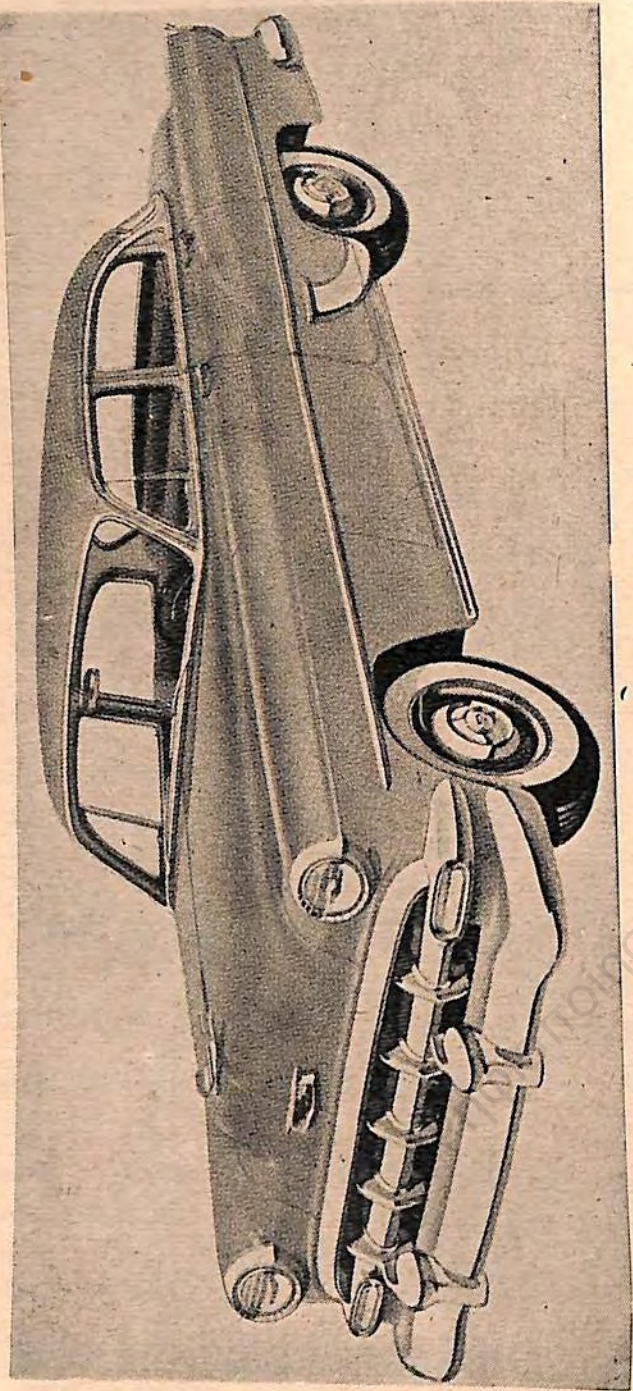
ΑΕΡΙΟΥΧΟΣ ΒΥΣΣΙΝΑΔΑ

Γνήσιον Ἀεριοῦχον ἀπὸ τὸν χυμὸν τῶν
Κυπριακῶν Βυσσίνων καὶ Κερασιῶν.

ΕΙΜΕΘΑ ΤΩΡΑ ΕΙΣ ΘΕΣΙΝ ΝΑ ΠΑΡΑΓΩΜΕΝ ΤΟ ΑΝΩΤΕ-
ΡΩ ΕΙΔΟΣ ΕΙΣ ΜΕΓΑΛΗΝ ΚΛΙΜΑΚΑ, ΟΠΩΣ ΤΑ ΑΛΛΑ
ΜΑΣ ΠΡΟ-Ι-ΟΝΤΑ.

Τιμὴ κιβωτίου 6) - εἰς ὅλην τὴν Κύπρον.
Λιανικὴ τιμὴ 3½ γρόσια.

CHEVROLET DE LUXE

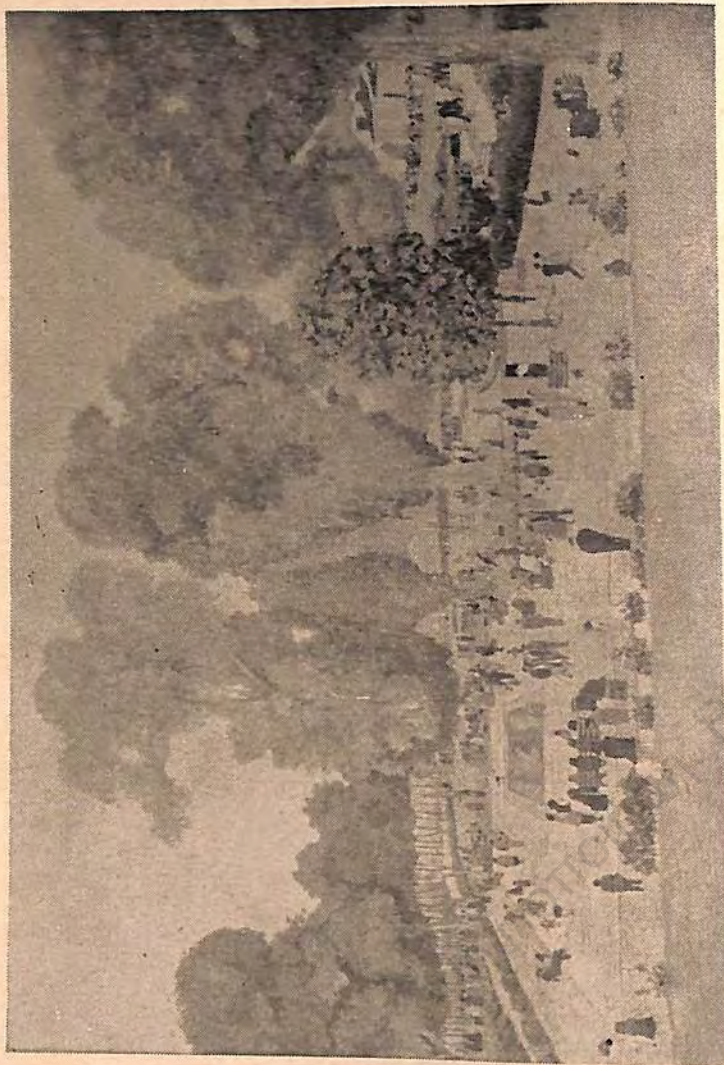

ΑΠΟΤΑΘΗΤΕ ΤΩΡΑ
ΓΕΩ. ΠΑΥΛΙΔΗΣ ΛΤΔ.

Ο Μίχης Α. Μιχαηλίδης γεννήθηκε στη Λευκοσία στί; 23 Ιουλίου 1923. Σπούδασε στο Παγκύπριο Γυμνάσιο, όπου πήρ: και τ: πρώτα μαθήματα ζωγραφικής. Ύστερα τράβηξε μόνος του τ: δρόμο του.

Ζωγραφίζει κυρίως ανθέσεις και τοπία με λάδι, εμπνευσμένα απο την Κυπριακή ζωή. Σ τούς πίνακές του διακρίνεται η ιδιαίτερη επιμέλεια και φροντίδα πού δείχνει ο ζωγράφος γιά τ: σχέδιο.

Έξέθεσε σ: δυ: ομαδικές Έκθέσεις τού Όμιλου Φιλοτέχνων, στή Λευκοσία (1946 και 1948) και στο Φόρεστ Πάρκ Ότέλ (1953).

Πατιδικό Πάρκο Λευκωσίας (1951).

ΜΙΚΗ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ :

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΛΕΥΚΟΣΙΑ-ΚΥΠΡΟΣ

ΕΤΟΣ ΙΘ'.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ, 1954

ΑΡ. 233

Ο ΠΕΡΙΠΑΘΗΣ ΟΔΟΙΠΟΡΟΣ

Α

ΑΚΡΟΠΟΛΗ

Ἐπισφραγίζει ὁ οὐρανὸς τὴν κάθοδόν σου
 μ' ἓνα χαμόγελο νοερὸ
 στὴν ἔντιμὴ διαύγειά σου.
 Καρδιά τῆς γῆς! Ἐκφράζεται ὁ Θεὸς
 μὲς τὸ σχηματισμὸ σου.
 Τὸ πνεῦμα θάρυνε σὲ ἀξία
 ὅταν σὲ ἀνάδειξε ἔργο σου.
 Μέτρο τῆς ἀρετῆς, δ' ἄσωσμα
 τοῦ γένους τῶν θνητῶν,
 τῶν Ἑλλήνων Ἀκρόπολη.

Ο ΤΥΜΒΟΣ ΤΟΥ ΜΑΡΑΘΩΝΑ

Στῆθος τῆς γῆς, ὦ τύμβε, ἐξιστορεῖς,
 σὰ γάλα μητρικόν,
 τὴ δόξα τῆς ζωῆς καὶ τοῦ φωτός.
 Φρόνημα ὑπέροχον νὰ σώζεις.
 Τὸ πνεῦμα ὑπόταξε τὸν ὄχλον
 σ' ἓνα σωρὸ μὲ ὀστά τῶν Ἑλλήνων.

ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΣΟΥΝΙΟΥ

Τὰ κάτασπρά σου κάλλη στηρίζουν
 τὸ πνεῦμα αἰώνων.
 Τὸν γαλανὸ παλμὸ τῆς γῆς σου
 ἰσοπαλεύεις.
 Τὸ μάτι δικαιώνει τὸ σκοπὸ τοῦ
 ὅταν προσκρούσει στὸ ἦθος σου.
 Ἔνας Θεὸς προφητεύει:
 τοῦ ἑλληνικοῦ τοῦ κάλλους ἢ λατρεία
 κάλλος βαθύ.

ΙΘΑΚΗ

Ἐπέροχη κατάλαμψη ὁμορφιάς
 σὰν ἀττικὴ στιγμή
 στὴν εὐωχία τοῦ πνεύματος
 κι' ὡς ἔντεχνος καλλωπισμὸς τοῦ λόγου,
 μὲ μνήμη ἀρχαία πιγμένως,

στο πνεῦμα ἐκθέτεις
 τις λατρευτὲς υπάρξεις τῶν ἰδεῶν:
 πρώτη ἀρετὴ κι' ἰδέα
 τὸ ἔκθαμβο χῶμα τῆς πατρὸς.

ΔΑΦΝΙ

Τὸ κλασσικὸ τοπίο τῆς διαύγειας,
 τὸ δέος Χριστοῦ βυζαντινῶν
 κι' ἡ καθαρὴ γραμμὴ τ' ἀρχαίου τοῦ κάλλους
 μ' ἕνα τσαμπὶ σταφύλι,
 τριαδικὸς Θεὸς ἑλληνικὸς,
 συνθέτουν τὴν οὐσία σου.
 Τὴ δύσκολη ὄλη ὑπόταξες τῆς γῆς μας
 στάχου τοῦ πνεύματος.

ΚΕΡΑΜΕΙΚΟΣ

Ὁ θάνατος κέρδισε κάλλος
 στο πνεῦμα τῆς Τέχνης.
 Δεξιλεε, σὲ κέρδισε ὁ στίχος.
 Σὲ πῆρε, Ἥγησώ, τὸ τραγοῦδι.
 Ὁ θάνατος πῆρε μιά στάλα
 ἀσθέσιο γιὰ νὰ ζήσει.
 Κι' ἐμεῖς τῆς ζωῆς τὸ δικαίωμα.

Ἡ ΝΙΚΗ ΤΗΣ ΣΑΜΟΘΡΑΚΗΣ ΣΤΟ ΛΟΥΒΡΟ

Τὸ χῶρο ἐξουσιάζει σὰ λευκότατο ἦθος
 τοῦ μάρμαρου τὸ φῶς. Καὶ τὰ φτερά
 ἑλληνικὲς ἀνάτασες κρατοῦν σάν πῆδος
 χυμοῦ στὴν ἀνοιξὴ τῆς ὁμορφίας.
 Ἐντέλεια, ζῆσε στὶς λευκὲς ὕφες τοῦ μάρμαρου.
 Τὸ πνεῦμα γράφεται καὶ σ' ἕνα μέλος.
 Ἡ νίκη τῆς πατρίδας γαλουχεῖ
 τὰ μεγαλῶματα, μαστὸς γεμάτος
 ἦθος πρεπούμενο πολίτη.
 Τ' ἀρχαῖο τὸ κάλλος σάν τὸ πίδακα ξεπέρασε
 τοῦ ὕψους του τὴν ἀρετὴ.

ΛΕΩΝ ΤΗΣ ΧΑΙΡΩΝΕΙΑΣ

Ἐκφραση νίκης ἐνδοξη
 τὴ μνήμη μελετᾷς.
 Τὸ νόημά της ἐκθέτει ἡ Ἑλλάδα
 στὴν ἀπλετη γραμμὴ σου.
 Ἡ μάχη ὑψώνεται ὡς ἰδέα,
 ἀήττος σὲ στέρεο οὐρανό,
 τὴ λευτεριά ὡς στερέωσε.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΑΠΟΨΕΙΣ

ΑΝΑΓΚΗ ΛΑΪΚΟΥ ΕΡΕΙΣΜΑΤΟΣ

Εἶναι ιδιαίτερα εὐχάριστη ἡ διαπίστωση (τὴν ὁποῖαν δὲν κάνουμε μονάχα ἐμεῖς, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἄλλοι) ὅτι ἄρχισε, τὸν τελευταῖο καιρὸ, νὰ δημιουργεῖται στὸ Νησί σοβαρὴ πνευματικὴ κίνηση. Ἐπιστημονικὰ καὶ φιλολογικὰ σωματεῖα καὶ σύλλογοι μὲ καλλιτεχνικὰ ἐνδιαφέροντα, ἀναπτύσσουσιν ὅλες σχεδὸν τὶς πόλεις, προπάντων στὴ Λευκοσίαν, ἀξιόλογη δρᾶση μὲ τὴν ὀργάνωσιν φιλολογικῶν ἐορτῶν, διαλέξεων, ἐκθέσεων καὶ τὴν ἐκδόσιν δελτίων, ἐπετηρίδων καὶ ἄλλων φιλολογικῶν ἐργασιῶν. Ἀξίζει στὸ σημεῖο αὐτὸ νὰ τονισθεῖ ιδιαίτερα ἡ συμβολὴ τῶν δυὸ σοβαρῶν πνευματικῶν ὀργανώσεων τῆς Λευκοσίας, τῆς «Ἐταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν» καὶ τοῦ «Ἑλληνικοῦ Πνευματικοῦ Ὁμίλου Κύπρου», ποῦ πρωτοστατοῦν στὴν ἐπιστημονικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ ζωὴ, καὶ δημιουργοῦν σημαντικὴ κίνηση ἰδεῶν στὸ Νησί. Ἄν κοντὰ στὰ Σωματεῖα αὐτὰ προστεθοῦν οἱ σοβαρὲς περιοδικὲς κι' ἄλλες φιλολογικὲς μας ἐκδόσεις, θὰ καταδειχθεῖ ὅτι ὁ τόπος δὲν ὑστερεῖ σὲ πνευματικὰ κεφάλαια καὶ ὅτι, παρὰ τὶς ιδιαίτερες συνθήκες, κάτω ἀπὸ τὶς ὁποῖες διάγει, δὲν παύει νὰ καλλιεργεῖ τὶς ἀνώτερες ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πνεύματος.

Δυστυχῶς ὅμως ἡ εἰκόνα ἔχει καὶ τὴ σκοτεινὴ τῆς ὄψης. Ὅλη αὐτὴ ἡ κίνηση, ποῦ περιγράψαμε πιὸ πάνω, περιορίζεται δυστυχῶς σ' ἕνα πολὺ στενὸ κύκλο ἐπιστημῶν καὶ φιλοτεχνῶν καὶ τείνει, σὲ μερικὲς περιπτώσεις, νὰ πάρει τὸ χαρακτῆρα κοσμικῶν συγκεντρώσεων. Ὁ λαὸς ἐλάχιστα ἀντιπροσωπεύεται καὶ ἐλάχιστα συμμετέχει στὴν κίνηση αὐτὴ. Παρ' ὅλον ὅτι ἡ προσπάθεια τῶν πιὸ πολλῶν πνευματικῶν μας Ἰδρυμάτων καὶ ὀργανώσεων ἀποβλέπει κυρίως στὴν κινητοποίηση πλατύτερων λαϊκῶν μαζῶν γύρω ἀπὸ τὰ πνευματικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ μας ζητήματα, πρέπει νὰ ὁμολογήσουμε πὼς ἡ προσπάθεια αὐτὴ δὲν εὐρίσκει τὴν πρέπουσα ἀνταπόκριση. Ὁ λαὸς —τολμοῦμε νὰ ποῦμε— μένει στὸ περιθώριον τῆς κίνησης αὐτῆς, μιᾶς κίνησης ποῦ ἔπρεπε, ἀπεναντίας, νὰ συναγεῖρει καὶ νὰ κινητοποιεῖ δλόκληρο τὸ λαὸ καὶ νὰ προσλάβει χαρακτῆρα καθολικῶν παγκύπριον.

Ἡ ἀπομόνωση αὐτὴ τῶν πνευματικῶν μας ἀνθρώπων —μιὰ ἀπομόνωση ποῦ δὲν εἶναι φυσικὰ στὴ θάλασση τῆς σκόπιμης— δημιουργεῖ σημαντικὰ πνευματικὰ προβλήματα. Γιατὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ καὶ ὁ λαὸς δὲν ἀπολαμβάνει ἄμεσα καὶ ἀποτελεσματικὰ τὰ ἀγαθὰ τῆς πνευματικῆς δραστηριότητος τῶν ὀλίγων, καὶ οἱ ὀλίγοι χάνουν, μὲ τὸν καιρὸ, τὴν ἐπαφὴν τους μὲ τὸ λαὸ καὶ τὰ ζητήματα τὰ ὁποῖα τὸν ἀπασχολοῦν.

Ἐτοὶ ἡ φιλολογικὴ ζωὴ τοῦ νησιοῦ παίρνει ἕνα στενὰ θεωρητικὸ χαρακτῆρα, ποῦ, ὅσες φορές περιορίζεται σὲ καθαρὰ ἐπιστημονικὰ ζητήματα, δὲν ζημιώνει θεέβαια τὴν πνευματικὴν ζωὴν τοῦ τόπου —γιατὶ ἡ ἐπιστῆμη δὲν ἔχει τὴν εὐρύτητα καὶ τὴ λαϊκὴν ἀναγκαιότητα τῆς τέχνης— ὅσες φορές ὅμως ἐκδηλώνεται σὲ εὐρύτερα φιλολογικὰ-λογοτεχνικὰ σχήματα δὲν ἀποδίδει τοὺς καρποὺς ποῦ ἔπρεπε κανένας νὰ ἀναμένει ἀπὸ μιὰ τέτοια κίνηση.

Εἶναι κοινοτοπία νὰ ἐπαναλάβουμε ὅτι ὁ λαὸς ἀποτελεῖ τὴν ἀφετηρίαν καὶ τὸν τελικὸ σκοπὸ πρὸς τὸν ὁποῖον κατευθύνεται ἡ Τέχνη, μ' ὅλες τὶς ἐπὶ μέρους ἐκδηλώσεις τῆς. Ὅταν ὁ κανὼνας αὐτὸς καταστρατηγεῖται, κάποιον μέρος ἐκδηλώσεις τῆς. Ὅταν ὁ κανὼνας αὐτὸς καταστρατηγεῖται, κάποιον μέρος ἐκδηλώσεις τῆς, ἢ, κι' ἂν αὐτὸ δὲν συμβεῖ, κάποιον καλὸ ποῦ θὰ μπορούσε νὰ γίνῃ, δὲν θὰ πραγματοποιηθεῖ. Ὁ λαὸς εἶναι μεγάλη δύναμη καὶ σὰν παραρρητῆς καὶ σὰν δέκτης ἰδεῶν καὶ αἰσθημάτων. Δὲν μπορούμε νὰ ὑποτιμήσουμε τὸν πρωτεύοντα ρόλο ποῦ διαδραματίζει, ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτῆ, στὴ διαμόρφωση τῶν πνευματικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν ἀξιῶν κάθε ἐποχῆς.

Γιαυτὸ νομίζουμε, πὼς εἶναι καιρὸς νὰ καταβάλουμε κάθε προσπάθεια, ὥστε νὰ ἀποκαταστήσουμε, στὶς φιλολογικὲς-πνευματικὲς ἐκδηλώσεις μας, τὴν ἐπαφὴν μας μὲ τὰ πλατεῖα λαϊκὰ στρώματα, γιὰ νὰ δώσουμε ἔτσι στὴν πνευματικὴν μας ζωὴν γνήσιο λαϊκὸν ἔρεισμα καὶ στὸ λαὸν μας ἕνα πολύτιμον στοιχεῖον καλλιέργειας καὶ προόδου.

ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

γωισμό ήταν φρέσκια και κοντινή, ή ζωή άνοιγόταν νικητήρια στις κρυφότερες πτυχές της—όλα ήταν εύλογημένα για τους λίγους άξιους. Όραία ή ζέση τούτη, καλό και τὸ κρύο. Και γυμνά κορίτσια και διανοητικά προβλήματα, και πόλεμος, κι ή πρότερη εκείνη μουσική...

—Κάπου, εἶπε δυνατά, θά υπάρχει μιὰ σύνθεση πού τὰ ἀγκαλιάζει ὄλ' αὐτά.
 Ὁ Μιχαήλ, πού κάπνιζε ἥσυχα, μετὸ βλέμμα μακρινό, χαμογέλασε χωρίς ν' ἀπαντήσει. Εἶχε θγάλει τὸ σακκάκι του και καθόταν ἀκουμπισμένος σὲ μιὰ μεγάλη πέτρα, μετὸ τουκάμισο ἀνοιχτὸ στὸν ἥλιο και στὸν ἀέρα πού μαστίγωνε τὴ σκέψη κι ἀλάφρωνε τὶς κινήσεις. Ἐμοιαζε λιὸ μέος ἀπὸ συνήθως και πολὺ σίγουρα, ἐκείνη τὴ μέρα μετὸ διαφορετικὸ καιρό. Ὁ κόσμος ἦταν ἀπλός.

Ἐνα καλοκαίρι πού πέρασε γρήγορα, ἀγύριστα, κλωνάρι μ' ἀνοιχτὲς πληγὲς ἀπ' τοὺς καρπούς πού δὲ σοὺ δόθηκε νὰ δρᾶς ὅσο ἦταν καιρός. Ἡλιος ἀλύγιστος, παραμεριστὴς κάθε περιπτῆς σκιάς. Κάθε χτύπημα σκληρό, τρισμέγιστο, σφυρὶ ἐνὸς χρησιμοῦθι θεοῦ ἀγέραστου κι ἀθάνατου, πού θέλει τοὺς ἀνθρώπους του χυμένους ἀπὸ καθαρό μέταλλο.

«Πρῶτα ἔσβησαν τὰ μάτια», ὅπως τὸ τραγοῦδησε ὁ Μιχαήλ σ' ἕνα ἀπὸ τὰ ποιήματα πού χάθηκαν μετὰ, στὴ μεγάλη παραζάλη, ἀφήνοντας μονάχα λίγους διαγματοειδικοὺς στίχους ὑπόκωφα χαραγμένους στὴ μνήμη τῶν σιωπηλῶν ὥρων.

Τὰ μάτια ἔσβησαν ἐκεῖνο τὸ βράδυ στὴν Καστέλλα, ὅταν ἀρνήθηκαν τὸ δυνατό παλμὸ πού εἶχαν γενίσει μετὸ ἀγγιγμά τους. Ἡ Λίτσα ἔμεινε γιὰ πάντα καρφωμένη στὸ βράχο, ἀτεινίζοντας τὴ θάλασσα τοῦ χρόνου ἐπίμονα, ἀποτραβηγμένη ἀπὸ κάθε βέβηλο ἀγγιγμα, ψυχρὴ σὰν πλάσμα τοῦ νεροῦ πού τὴν τριγύριζε, ξαφνικὰ ἕνα σύμβολο, τοῦ Βορρά και τοῦ φθινόπωρου πού κατέβσινε ἀδυσώπητα μαζί με τοὺς ἀλαλαγμοὺς τῶν βαρβάρων.

Χάθηκε ἡ θάλασσα, χάθηκαν τὰ μάτια... Τί ἔμενε πιά γιὰ νὰ πολεμήσεις; Πολὴ κούραση, θεέ, κι ὄλα ἀδειανά. Τὸ ζεστὸ ψωμί μεταμορφωμένο σὲ πέτρα, τὸ λαμπερὸ κρασί σὲ ξύδι. Ἐκείνη ἡ μουσικὴ ἀκουγόταν πάντα, χωρίς κανένα νόημα πιά, ἴσως τοῦ ὀργανοπαίχτη πού ξαναπαίζει σκοτωμένους μελωδίες μετὸν ἐλπίδα μιᾶς ἀδύνατης ἀνάστασης. Πολλὴ κούραση... Κι ὁμως, μέσ' ἀπ' αὐτὴ, πέρ' ἀπ' αὐτὴ, γέννημα τοῦ ἡλιακοῦ θεοῦ και τῆς σιωπηλῆς προσταγῆς, ἡ ψυχρὴ ἀπόφαση τῆς ἀντίστασης ὡς τὸ τέλος. Τῆς μάχης γιὰ τὴ μάχη. Κι ἄς εἶναι νὰ περάσουν στὸ τέλος οἱ βάρβαροι.

ΡΟΔΗΣ ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ

ΣΤΙΓΜΗ ΑΓΑΠΗΣ

Ἄμα ιώθω

τὴν ἀγάπη σου μετὸ στὴν καρδιά μου,
ζωντανεύουν τὰ περιστέρια πῶθρεψα παιδι
δίνοντάς τους σπόρους ἀθωότητας μετὸ τὴ φύχτα μου.
Ξυπνοῦν
και μού φέρνουν μηνύματα στὰ τρυφερά τους ράμφη,
ζεῖ ὁ βασιλιάς Ἀλέξανδρος, ζεῖ.

Ἄμα ιώθω τὴν ἀγάπη σου μετὸ στὴν καρδιά μου,
βλέπω τὸ χέρι τῆς μάνας μου,
πού στὴ φύχτα τῆς φωσφορίζουν τὰ γράμματα τῆς βίβλου,
νὰ μού ἀνασταίνει ξανά
τὸ Θεὸ πού πέθανε.

Εἶναι μετὸ στὴν καρδιά μου ἡ ἀγάπη σου,
ὅταν πέφτει μέσ' ἀπ' τὰ χέρια μου
τὸ ληστροκὸ μαχαῖρι
και μού καρφώνει τὸ πόδι.
Τότες
μπορῶ νὰ μεταφράσω στὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα
τὸ θέλασμα τῶν ἀρνιῶν
πού ρημάξαμε τὴν ἄλλη φορά.

ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ

ROMANO GUARDINI

ΠΕΡΙ ΜΕΛΑΓΧΟΛΙΑΣ

Ἡ μελαγχολία εἶναι μιὰ σχέση μετὰ σκοτεινὰ θεμέλια τῆς ὑπαρξης—και ὁ ὅρος «σκοτεινός» δὲν ἔχει ἐδῶ ἕννοια κακῆ. Δὲν ἐκφράζει μιὰν ἀντίθεση μετὰ τὸ καλὸ και τ' ὄμορφο φῶς. «Σκοτεινιά» ἐδῶ δὲν εἶναι συνώνυμο μετὰ τὴ «μαυρίλα», ἀλλὰ μετὰ μιὰ ζωντανὴ ἀξία, πού κλίνει πρὸς τὸ φῶς. Ἡ μαυρίλα εἶναι ἀσχημη, ἀντιπροσωπεύει ἕνα στοιχεῖο ἀρνητικό, μὰ ἡ σκοτεινιά ἀνήκει στὴν περιοχὴ τοῦ φωτὸς και ἀποτελοῦν και τὰ δύο τὸ μυτήριο τῆς οὐσίας. Αὐτὴ τὴ σκοτεινιά εἶναι πού ποθεῖ ἡ μελαγχολία, ξέροντας ὅτι κάνει νὰ ξεπροβάλλουν οἱ μορφὲς και τὶς ζωντανεύει στὴ λάμψη τους.

Και σὰν παράξενη ἀντίθεση, ἡ οἰκειότητα μετὰ τὸ ἀπειρο διάστημα, μετὰ τὸ κενὸ τῶν ἀπέραντων ἐκτάσεων: τὴ θάλασσα, τὴ χέρσα γῆ, τὶς ἀπογυμνωμένες πλαγιὲς τῶν βουνῶν, τὸ φθινόπωρο, πού κάνει νὰ πέφτουν τὰ φύλλα και πλαταίνει τοὺς ὀρίζοντες, τὸ μῦθο μετὰ τοὺς αἰῶνες πού ἀπλώνονται ἀπειρα μέσα στὸ παρελθόν.

Διάστημα χωρίς ὄρια πρὸς τὰ ἔξω, ζωὴ ἐσωτερικὴ ἀπόκρυφη κοινοῦν τῶνα μετὰ ἄλλο, σύμβολο και τόπος βαθειῶν ἐμπειριῶν και τὰ δύο.

Αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ μελαγχολία, πού καταργεῖ τὶς ἀξίες, ἀδειάζει ἀπὸ τὸ περιεχόμενό τους τὰ σχήματα και τὰ πράγματα, ξεγυμνᾶνε ὄλα ἀπὸ τὴν οὐσία τους και προχωρεῖ μ' αὐτὸ τὸν τρόπο στὸ κενὸ και στὸν κορεσμό, πού σπάει τὰ στηρίγματα τῆς ὑπαρξης και τείνει ἔτσι στὸν παραλογισμό τῆς ἀπελπισίας, αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ μελαγχολία εἶναι πού μέσα τῆς ξεπηδᾶ τὸ διονυσιακὸ στοιχεῖο. Ὁ μελαγχολικός σίγουρα εἶναι ἐκεῖνος πού ἔχει τὶς πιὸ βαθεῖες σχέσεις μετὰ τὴν πληρότητα τῆς ὑπαρξης. Τὰ χρώματα τοῦ κόσμου τοῦ φαίνονται πιὸ φωτεινὰ και πιὸ λαμπερά, ἡ ἐσωτερικὴ του μουσικὴ ἔχει τόνους πιὸ ἐσωτερικούς και πιὸ γλυκοὺς. Νιώθει ὡς τὸ βάθος τοῦ ἑαυτοῦ του τὴ δύναμη τῶν δημιουργημένων μορφῶν. Ἀπὸ τὴν ὑπαρξὴ του ξεπηδᾶ ἡ ὑπεραφθονία τῆς πλημμυρίδας τῆς ζωῆς και ἡ πείρα του εἶναι ἱκανὴ νὰ τοῦ ἀποκαλύψει τὸ σφοδρὸ χαρακτήρα κάθε ὑπαρξης. Ἀλλὰ, πάντα, μού φαίνεται, σμιγμένα ὄλα αὐτὰ μετὰ τὴν καλωσύνη, σμιγμένα μετὰ τὴν ἐπιθυμία και ἔχει ἡ ζωὴ σκοπὸ τὴν καλωσύνη, τὴν εὐπροσηγορία, και νὰ εἶναι εὐεργετικὴ στοὺς ἄλλους.

Δὲν πιστεύω, ὅτι ὁ ἀληθινὸς μελαγχολικός μπορεῖ νὰ εἶναι σκληρός ἀπὸ φύση του: συγγενεῖς τοῦ ἐσωτερικὰ μετὰ τὸν πόνο. Βέβαια, πολλοὶ μελαγχολικοὶ στάθηκαν σκληροί, ἀκόμα και ἀπληστοί, ἀλλὰ ἔγιναν ἀπὸ ἐσωτερικὴ ἀμχανία, ἀπὸ ἀγωνία, ἀπὸ ἀπελπισία. Δὲν βρῆκαν λύση στὰ προβλήματα τοῦ ἐγῶ τους.

Τίποτε δὲ γίνεται τόσο σκληρὸ ὅσο ἡ ἀπελπισία πού δὲν βλέπει διέξοδο. Τότε, εἶναι ἀλήθεια, ὅταν ὁ μελαγχολικός ἀπαρνέεται τὴν καλωσύνη—και ἀκριβῶς γιὰτὶ εἶναι τόσο βαθιὰ δεμένος μετὰ τὴ ζωὴ—κάτι ἰδιαίτερα κακὸ εἰσδύει μέσα του.

Κάτι πού εἶναι κακὸ ἐξ αἰτίας τῆς γειννίαςσης, τῆς ἐπαφῆς μετὰ τὶς ἴνες τῆς ζωῆς. Τότε εἶναι ἱκανὸς νὰ προξενήσει στοὺς ἄλλους τὸν πόνο, πού ἡ ζωὴ τοῦ ἐπιβάλλει. Ὁ Kitkegaard ἔχει ἐπίσης περιγράψει αὐτὴ τὴ μορφή τῆς μελαγχολίας κάτω ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ Νέρωνα στὸ «Δίλημμα».

Ἀλλὰ αὐτὸ μὰς ἐπιτρέπει νὰ πλησιάσουμε τὴν κεντρικὴ ἀξία τῆς μελαγχολίας: στὴν πιὸ ἐσωτερικὴ τῆς οὐσία εἶναι νοσταλγία τῆς ἀγάπης. Ἀγάπης κάτω ἀπὸ ὄλες τῆς μορφῆς και σ' ὄλους τοὺς βαθμούς, ἀπὸ τὸν πιὸ στοιχειώδη αἰσθησιασμὸ ὡς τὴν ὑπέρτατη ἀγάπη τοῦ πνεύματος. Παρόρμησή τῆς εἶναι ὁ ἔρωτος, ἡ ἀπαίτηση γι' ἀγάπη και ὄμορφια.

Αὐτὴ ἡ βαθεῖα ἀπαίτηση και τὸ γεγονός, ὅτι δὲν γεννιέται μόνο ἀπὸ μιὰ μερικὴ περιοχὴ τῆς ὑπαρξης ἀλλὰ ἀπὸ τὸ ἴδιο τῆς τὸ κέντρο, ὅτι δὲν περιορίζεται μόνο σὲ σχέσεις και σὲ καιροὺς ἰδιαίτερους, ἀλλὰ εἰσδύει μέσα στὸ ὄλο· ὅτι ἡ μελαγχολικὴ ὑπαρξη εἶναι διαποτισμένη ἀκέρια ἀπὸ τὸν ἔρωτος, και ὅτι ὁ ἔρωτος ἔχει αὐτὸ τὸ ἰδιαίτερο χαρακτηριστικό, νὰ ποθεῖ τὴν ἀγάπη και τὴν ὄμορφια ταυτόχρονα: τὴν ὄμορφια πού κι' ἡ ἴδια εἶναι κάτι βαθιὰ ἀπειλούμενο και ὅπου ἀποκαλύπτεται, δείχνει μιὰ κρίση τῆς δύναμης γιὰ ζωὴ—τέτια εἶναι ἡ αἰτία, πού τόσο εὐκόλα ἡ μελαγχολικὴ ὑπαρξη πληγώνεται, ὅπως πιὸ πάνω ἀναπτύξαμε. Γιατὶ τὸ πλάσμα πού ἀγαπᾶ, εἶναι ἀνοιχτό, ἔτοιμο νὰ πάει πρὸς τὸν ἄλλον και νὰ τὸν δεχτεῖ, νὰ δώσει και νὰ πάρει. Ἐμπιστεύεται. Δὲν ἔχει προφυλάξεις.

θώσιν από την πορεία της δοκιμής και της πλάνης, της σκέψης και συζητήσεως των διδασκάλων.

Το πρόγραμμα των Grammar-Schools έχει μακροτέραν ιστορίαν· διότι αναφέρεται εις εκείνους οι οποίοι άπαιτήτως θα κατέχουν τας μάλλον ύπευθύνους θέσεις εις την εθνικην μας ζωήν, οι οποίοι πρέπει να λαμβάνουν τοιαύτην μόρφωσιν, ή όποια είναι ανάγκη να στηρίζεται επί πολύ υγιών αρχών.

Πρό εκατόν ετών, επί της εποχής του Άρνολδ, τόν πρόγραμμα αυτών ήτο άποκλειστικώς κλασσικόν. Γαλλικά έδιδάσκοντο υπό διδασκάλων οι όποιοι έπεσκέπτοντο προσωρινώς μάλλον την χώραν αυτήν· εις τινα σχολεία μαθήματα αναφερόμενα εις τας θετικάς έπιστήμας έδιδοντο πολύ όλίγα κατ' άραιά χρονικά διαστήματα. Άλλά τά Έλληνικά και Λατινικά με όλίγην άρχαίαν ιστορίαν και Μαθηματικά άπετέλουν τόν πυρήνα του προγράμματος.

Τά τελευταία πενήκοντα έτη έχουν ίδει ότι ή βάση της μαθήσεως αυτής έχει πλήρως παραμερισθή, και όλίγα μόνον λείψανα αυτής έχουν ύπολειφθή, όσα είναι άπαραίτητα διά τας εις τας πανεπιστήμια Oxford και Cambridge σπουδάς. Αι άνάγκαι του έμπορίου και της βιομηχανίας και ή αύξησις των γνώσεων έχουν οδηγήσει εις αύξησην των θεμάτων τα όποια θα έθεωρούντο μάλλον άχρηστα εις τούς περισσότερους διδασκάλους του 19ου αιώνος.

Είναι σχεδόν άκατανόητον σήμερα ότι εις μαθητής ή μαθήτρια δύνανται να φοιτούν εις ένα Grammar-School χωρίς να διδάσκονται καθόλου μαθήματα θετικών έπιστημών, ή στοιχεία μιάς σημερινής γλώσσης. Διά να θεωρηταί τις μορφωμένους, πρέπει να έχη όλίγας γνώσεις ιστορίας και γεωγραφίας. Η γνώσις της ίδιας έκάστου γλώσσης είναι θεβαίως θεμελιώδης. Ούτε δυνάμεθα να άποκλείσωμεν τόν μάθημα των καλών τεχνών, άκόμη και από τά πλέον κλασσικού τύπου σχολεία. Τοιούτοτρόπως ο αριθμός των μαθημάτων αύξάνεται.

Εις την θέσιν ενός όμοιομόρφου προγράμματος έχομεν σύγκρουσιν άντιμαχομένων μαθημάτων. Άφ' έτέρου, ή ανάγκη άκρως ειδικευμένων προσώπων εις πάντα τά πεδία, ιδιαιτέρως εις τας θετικάς έπιστήμας, έχει οδηγήσει εις την άπαιτήσιν ύψηλοτέρου έπιπέδου γνώσεων των μαθητών εις τας σχολεία, και εις άνάλογον αύξησην ειδικεύσεως. Άντιμετωπίζομεν άντιμαχομένας και άντιφατικάς άπαιτήσεις όσον άφορά την έκταση ενδιαφέροντος και την ένταση εις πρόσληψιν γνώσεων.

Άνταποκρινόμενα εις την κατάστασιν αυτήν τά Grammar-Schools έχουν αναπτύξει έν χαρακτηριστικόν δείγμα μαθημάτων, εις τόν όποιον ο μαθητής προχωρεί εις ένα εύρον κύκλον μέχρι της ηλικίας των δεκαπέντε ή δεκαέξ ετών, έπειτα δε εις την τελευταίαν τάξιν ειδικείται άρκετά έντατικώς εις δύο ή τρία συγγενή μαθήματα εις τά όποια κατά πάσαν πιθανότητα θα άφιέρωση τά δύο τρίτα των σπουδών του.

Η ιδέα αυτή της ειδικής μορφώσεως εις την τελευταίαν τάξιν είναι, ως γεγονός, ιδιόρρυθμος εις την χώραν αυτήν. Εις την Άμερικην δεν ύπάρχει μέχρι της ηλικίας των δεκαέξ ετών, βάση άγνωρισμένη σπουδών, άκόμη δε όλιγωτέρα είναι ή πιθανότης εργασίας εις όλίγα θέματα, διάφορα εκείνων τα όποια θεωρούνται άπαραίτητα διά την τάξιν αυτήν από πάντα τά άλλα σχολεία. Εις άλλας Εύρωπαϊκάς χώρας, μολοντί τόν έπίπεδον των γνώσεων είναι ύψηλόν, ο αριθμός των μαθημάτων τα όποια οι μαθηταί παρακολουθούν εις τόν τελευταίον έτος των σπουδών των είναι άσυγκρίτως μεγαλειότερος από εκείνον της Άγγλίας· όθεν και ή φοίτησις εις τά πανεπιστήμια είναι μικρότερα.

Η άναπόφευκτος αύξησις της ειδικεύσεως εις τά σχολεία μας είναι θέμα όξυτάτης διαμάχης. Άκούομεν πολλά, ειδικώς, περι των άγραμμάτων και αναλαβήτων έπιστημόνων οι όποιοι πηγαίνουν εις τά πανεπιστήμια, όχι μόνον άνευ ενδιαφερόντων διά πράγματα τα όποια είναι εκτός του έρραστηριον των, αλλά τελείως άνικάνων εις τόν να γράφουν καλώς την Άγγλικήν γλώσσαν.

Τά σχολεία έπιρρίπτουν την εύθύνην εις τά πανεπιστήμια διά τας μεγάλας άπαιτήσεις τας όποιās έχουν από τούς ύποψηφίους σπουδαστάς· τά πανεπιστήμια, άφ' έτέρου, ψέγουν τά σχολεία, διότι στέλλουν εις αυτά ύποψηφίους οι όποιοι εις τά σχολεία έλαβον μίαν θεβιασμένην προγύμνασιν και όχι πραγματικήν μόρφωσιν. Έν πανεπιστημιακόν κολλέγιον έχει εισαγάγει την ριζοσπαστικήν λύσιν της έπεκτάσεως του χρόνου διά την άπόκτησιν διπλώματος εις τέσσαρα έτη, έξ ών τόν πρώτον άφιερώνεται εις την διδασκαλίαν έν γενικαίς γραμμαίς του Δυτικού πολιτισμού εις πάσας αυτού τας πλευράς, και εις τόν θέμα τούτο εξετάζονται πάντες

οι φοιτηταί, άνεξαρτήτως σχολής εις την όποιαν ανήκουν.

Άλλά γενικώς εις την χώραν αυτήν έχομεν καταλήξει εις την άποψιν ότι ή γενική μόρφωσις του σπουδαστού είναι ζητήμα τόν όποιον άφορά τόν σχολείον, και όχι τόν πανεπιστήμιον. Χρειαζόμεθα λίαν ειδικευμένους φυσικούς επί παραδείγματι, μηχανικούς....., αλλά έπίσης γνωρίζομεν ότι αι αυτά κοινωνικά συνθήκαι αι όποια έπιβάλλουσιν εις ήμάς να έχωμεν ειδικευμένους έπιστήμονας με ίκανότηας ύψηλάς, αι αυτά συνθήκαι άπαιτούσιν όπως οι έπιστήμονες ούτοι μη είναι μόνον άπλοί φυσικοί ή μηχανικοί. Έάν οι άνθρωποι ούτοι πρόκειται να παίξουν ένα κάποιον ρόλον εις τόν να άξιοποιήσουν τόν κόσμον τόν όποιον ούτοι έχουν δημιουργήσει, πρέπει να έχουν μορφωθεί όπως πάντα τά λοιπα μέλη της κοινωνίας, με κάποιαν γνώσιν του λοιπού Κόσμου.

Εις τόν σημερινόν κόσμον τί βάθος μορφώσεως πρέπει να κατέχη εις εύφυής άνθρωπος, άνεξαρτήτως της επαγγελματικής ή έπιστημονικής ειδικότητός του; Έάν συμφωνήσωμεν εις την άπάντησιν, τότε θα καταλήξωμεν και εις τόν τι τά σχολεία πρέπει να παρέχουν εις τούς μαθητάς.

Εις τόν έρώτημα αυτό δεν νομίζω ότι δυνάμεθα να δώσωμεν άκόμη μίαν ειλικρινή άπάντησιν. Αρχίζομεν να βλέπωμεν ότι ή χρειας των Λατινικών, διά τούς έπιστήμονας ή ή γνώσις των θετικών έπιστημών διά τούς άσχολουμένους με άθρωπιστικας σπουδάς (humanists), καθώς τά άνωτέρω έλέγχονται από μίαν στοιχειώδη εξέτασιν, έλάχιστα συμβάλλει διά να γεφυρώση τόν χάσμα μεταξύ αυτών.

Προσωπικώς πιστεύω ότι τόν πρόβλημα τούτο πάλιν μεγαλοποιείται, και ότι ο διαμελισμός των γνώσεων και της μορφώσεως δεν είναι διόλου τόσον έπίγειον κίνδυνος όσον διατυμpanίζεται ότι είναι. Δεν εύρίσκω ότι ο φραγμός της άκαταληψίας μεταξύ των σπουδαστών των άνθρωπίνων γνώσεων και των άσχολουμένων με τας καλās τέχνας άφ' ενός, και των άσχολουμένων με τας έπιστήμας άφ' έτέρου, είναι τόσος όσος τονίζεται ότι είναι. Διαφοραί αι όποια γενώνται από ποικιλλούσας διανοητικάς ίκανότητας πολλάκις ύφίστανται, αλλά αυτά όφείλονται εις την διάφορον πορείαν ή όποια άκολουθείται κατά την διάρκειαν των σπουδών έκάστου. Είναι πιθανώς άληθές ότι ύπάρχει μία εύρέως διαδεδομένη άνικανότης να γράφη τις με πραγματικήν άπλότητα, αλλά ένίοτε λησμονούμεν πόσον δύσκολον προσόν είναι τούτο. Τό γεγονός είναι ότι, κρίνοντες πολλούς από αυτούς οι όποιοι αφήνουν τά σχολεία μας διά να παρακολουθήσωσι σπουδάς εις πανεπιστήμια, ή να άκολουθήσωσιν άλλα επαγγέλματα, ως στερουμένους γενικής μορφώσεως, πολλάκις λησμονούμεν ότι αιτία της πνευματικής αυτών άνικανότητος είναι ή έλλειψις οικογενειακής μορφώσεως.

Τούτο είναι έν σημείον εις τόν όποιον θα επανέλθω εις τόν τρίτον μου άρθρον. Ένταύθα είναι άρκετόν να τονίσω ότι, έως εσχάτως, άγόρια και κορίθια εις τας άνωτέρας μας σχολικάς τάξεις ήσαν εξαιρετικώς ίκανά, όταν προήρχοντο από καλόν οικογενείας, όπου τά βιβλία ήσαν άφθονώτατα και μουσική μόρφωσις παρείχεται. Σήμερα «ή σιωπηρά κοινωνική επανάστασις» της καταπληκτικώς άναπτυχθείσης εκπαίδευσέως έχει μεταβάλλει την κατάστασιν αυτήν.

Πολλοί από εκείνους της άνωτάτης τάξεως, προσέτι πολλοί από τούς μεταβαίνοντας εις τά πανεπιστήμια, δεν είναι ίκανώς εξαιρετικοί διανοητικώς ώστε να μορφωθούν εύκόλως και αυθορμήτως· προέρχονται από οικογενείας αι όποια δεν δύνανται να κεντήσουν αυτούς προς οινούδηποτε τομέα άναπτύξεως. Η κοινωνική των άνωριμότης καθιστά έμφανή την έντύπωσιν ότι γνωρίζουν έλάχιστα και ένδιαφέρονται έλάχιστα δι' ότιδήποτε πλην της Χημείας ή των Γαλλικών τα όποια με άρκετήν δυσκολίαν έσπούδασαν.

Άνάγκη να προσέξωμεν όπως τόν φάρμακον, τόν όποιον προτείνομεν, μη είναι χειρότερον από την άσθένειαν. Έάν επιδιώκωμεν να εύρύνωμεν την διάνοιαν των αυξανόντων τών σπουδών των, τα όποια θα έλέγχονται με άσπλην έξετάσεις, ή άγωνία των να επιτύχουν δεν θα τούς αφήνη καιρόν διά την γενικήν των μόρφωσιν.

Τόν πρόγραμμα του 10' αιώνος ήτο τραγελαφικώς ύπερ-ειδικόν· έν τούτοις παρεσκεύαζεν αριθμόν άνθρώπων εύρυτάτης γενικής μορφώσεως, διότι ούτε ή διδασκαλία ήτο πολλή ούτε αι εξέτάσεις βαρύταται.

Έν τή επιδιώξει αυτή της γενικής μορφώσεως πιστεύω ότι δυνάμεθα να κάμωμεν μεγαλειότεραν χρήσιν από ό,τι συνήθως κάμνομεν των ειδικών ένδιαφερόντων

γιατί η Κολέτ υπήρξε άθεη σ' όλη της τη ζωή και πέθανε άθεη. 'Η διαταγή του 'Αρχιεπισκόπου των Παρισίων να μην παραστεί κανένας ιερέας στην κηδεία της προκάλεσε πολλές και ποικίλες αντιδράσεις. Πρώτος άνοιξε τη σχετική συζήτηση στον «Φιλολογικό Φιγκάρ» μ' ένα γράμμα του στον 'Αρχιεπίσκοπο, ο μεγάλος καθολικός συγγραφέας Γκράχαμ Γκρήν, διαμαρτυρούμενος για τη στάση της επίσημης 'Εκκλησίας. Του άπάντησε ο ίδιος ο 'Αρχιεπίσκοπος, βάζοντας τα πράγματα στη θέση τους. 'Ακολούθησαν πολλά γράμματα, στην ίδια έφημερίδα, από άλλους συγγραφείς κι άναγνώστες, που άλλοι έπεκρότησαν κι άλλοι κατάκριναν την άπαγόρευση της 'Εκκλησίας, οι πιο πολλοί όμως τάχτηκαν με τις άπόψεις της 'Αρχιεπισκοπής.

* * *

Τί χαρακτηρίζει το έργο της Κολέτ; Δέ μοιάζει μήτε με τον κόσμο του Μπαλζάκ, μήτε με τον κόσμο του Μαρσέλ Προυστ. 'Ο κόσμος της Κολέτ είναι περιορισμένος και δεν προσφέρει ούτε ψυχολογικές αναλύσεις, ούτε συνταραχτικές συγκρούσεις, ούτε τύπους. Περιστρέφεται γύρω άπ' το ένστικτο και το, σαρκικό έρωτα. Είναι το βασίλειο του άκρατου αίσθησιασμού, όπου ή ξεδιαντροπία, ή έλευθεροστομία, οι άμες περιγραφές, ή κυνικήτητα δένουν άρμονικά τα χέρια. Οι ήρωες και πρό πάντων οι ήρωίδες της καίγονται όλόκληροι άπ' τις άνικανοποίητες αισθήσεις τους, φλογίζονται και λυώνουν σά λαμπάδες, θυσιάζοντας την ύπαρξή τους στην 'Ηδονή. 'Η όργιαστική ζωή τους πλαισιώνεται άπ' τη γύρω όργιαστική φύση. Και για να περιγράψει τη φύση, ή Κολέτ έχει την αίσθηση ενός μεγάλου ζωγράφου. Παρουσιάζει αξέχαστες, ζωντανές εικόνες τοπίων και ζώων, μ' όλα τα φανταχτερά χρώματα μιάς άνεξάντλητης παλέτας, χρησιμοποιώντας μ' αξιοθαύμαστη δεξιότητα τα επίθετα, κάποτε τόσο πολλά, που το ύφος της άποχτάει μιάν εκζήτηση κάπως κουραστική. Πόση όμως ζωντάνια, πόση ενέργεια, πόσο φώς! Είναι μιά ταχυδακτυλουργός που σε κάνει κοινώνη της διονυσιακής, της πανθεϊστικής χαράς της.

Στο έργο της, με την άσημαντη πλοκή του, με το ίσχνό δραματικό υπόστρωμα, μιλάει το ένστικτο, συχνά το πρωτόγονο και τα διβλία της, με μύριες παραλλαγές, αναλύουν τον πόθο, και προβάλλουν προβλήματα φυσιολογικά. 'Η Κολέτ έμφανίζεται έπι δίχως μάσκα, σαν άμετανόητη, όρκισμένη 'Ιέρεια της 'Ηδονής, των άχαλίνωντων αισθήσεων και των καυτερών σαρκικών, άπολαύσεων.

Μιά παρόμοια φλογερή ιδιοσυγκρασία, όπως της Κολέτ, κανένα άπ' τα έννοια προβλήματα του καιρού μας δε μπορεί να την άναταράξει, άκόμα λιγότερο —ίστω και σχηματικά— το μεταφυσικό πρόβλημα. «'Η ζωή για τη ζωή», να ο άπαράβατος κανόνας του βίου της, που, στα νιάτα της, υπήρξε έκλυτος, αν κρίνουμε άπ' τις ίδιες τις έξομολογήσεις της. 'Ο έρωτισμός, σ' ό,τι πιο ξέφρενο κλείνει μέσα του, θριαμβεύει στο έργο της, μ' όλο που στο βάθος υπάρχει μιά πικρή γεύση γιατί ή άπογοήτευση ακολουθεί σχεδόν κάθε σαρκική άπόλαυση. Ο νικητής και μόνο φλογίζει τους ήρωές της, ενώ ή ψυχή άπουσιάζει. 'Η Κολέτ, όπως σημειώνει χαρακτηριστικά ο έξαιρέτος κριτικός 'Ανρύ Κλουάρ, «που θεωρεί το θάνατο σαν ένα τέρμα και δε νοιάζεται καθόλου για ό,τι έρχεται μετά, περιορίζει προφανώς τη ζωή σ' ό,τι βλέπουμε και σ' ό,τι άγγίζουμε».

'Ετσι ο κύκλος είναι στυγρός κι ο κόσμος της Κολέτ, πλημμυρισμένος από συγκινήσεις των αισθήσεων, από ρίγη του σώματος, από μυστικές σχέσεις της σάρκας και της καρδιάς, πλάθεται από ύλη, άπ' όπου, ώστόσο, δεν άπολείπουν κάποτε ούτε ή σκέψη, ούτε το πνεύμα. Μόνη παρηγοριά, μόνη πιστή έρωμένη, ή Φύση με τα αιώνια, τ' άκαταμάχητα θέλγητρά της και τα ζώα, τα πουλιά, οι σκύλοι, οι γάτες, πρό πάντων αυτές, που λές και έχουν ανθρώπινη λαλιά. Τις γάτες, άλλωστε, ή Κολέτ τις λατρεύει παθολογικά. Στη «Γάτα» (1933), τ' όμώνυμο μυθιστόρημά της, το ζώο αυτό με τ' άλάθητο ένστικτο, με ό,τι γυναικείο έχει μέσα του, είσχωρει βαθεία στη ζωή ενός άντρώγου.

* * *

'Ηθική άξία, στην πλατειά έννοια, δεν έχει καμιά το έργο της Κολέτ, ούτε κοινωνική ώφελιμότητα, γιατί λείπει άπ' αυτό το βάθος που ανατέμνει την ανθρώπινη μοίρα. 'Ωστόσο, ή συγγραφέας είναι μιά θερμή φίλη του ανθρώπινου γένους. Μπορεί το έργο της ν' άπευθύνεται στις αιώσεις και να μην ίκανοποιεί τον ψυχικό μας Δημιουργίας. Και είναι ένας ύμνος, άθελήτος βέβαια, έμμεσος όμως, προς τον Πλάστη, τον 'Αρχιτέκτονα του Σύμπαντος. Με την Κολέτ άνακαλύπτεις τον κόσμο

σ' όλο το φυσικό του κάλλος, βλέπεις τα χρώματα, άναπνέεις τα άρώματα, άκούς τα ποτάμια να κυλούν, νιώθεις στ' αυτιά σου το θρόισμα των φυλλωμάτων, βυθίζεσαι σε μιάν εύφορία και πραγματοποιείς μιά φυγή μέσα στους κόλπους της φύσης. βαθύσκιατα δάση, από ζώα, παίρνουν τότε την πραγματική τους, τη βαθύτερη, μ' όλη την άναταραχή των αισθήσεων και την άπελπιστική, τη στυφή γεύση, που προσφέρει ο άνικανοποίητος έρωτας.

Μ' όλες τις έπιφυλάξεις, ή Κολέτ άνήκει άληθινά στους μεγάλους σύγχρονους πεζογράφους. 'Επλασε και ζωντάνεψε έναν κόσμο δικό της. Και το ύφος της είναι άπ' τα πιο πηγαία, τα πιο προσωπικά, τα πιο τεχνουργημένα. Είναι μαγεία να διαβάξεις σελίδες της Κολέτ. Αίχμαλωτίζεσαι άθελά σου άπ' τον πλούτο των εικόνων, των παρομοιώσεων, των πρωτοτύπων εκφράσεων. Ξέρει όσο λίγοι την άξία, το πλαστικό βάρος των λέξεων και ιδίως των επιθέτων. 'Αλλά και πόση γοητευτική νωχέλεια, πόση προσποιητή άδιαφορία στη σύνθεση, πόση έλευθερία στα θέματα, που κρατιέται λές, χάρη στην ίσχνότατη πλοκή, από μιά κλωστή. Κι άκόμα ή ζωντάνια των διαφόρων έρωτικών σκηνών, και οι σιωπές, και κάποια τραγική αίσθηση, μ' όλο που οι άλλες αισθήσεις δεσπόζουν πάντα και φωτίζουν κάθε άνθρώπινη εκδήλωση. Μιά συγγραφέας κλασική, που έφερε έναν καινούργιο τόνο στη λογοτεχνία, ένα ρίγος άγνωστο, πρωτοφανέρωτο, —αυτό το ρίγος που διατρέχει και δονεί όλο της το έργο.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΡΑΤΣΙΚΑΣ

ΠΑΦΟΣ

“Ενας σπόρος με διάφανο χνούδι ταξιδεύει στον άνεμο του 'Απρίλη...

Τά χέρια βλέπω τα ροζισμένα του Σποριά σκηνοποιού γεμάτα να σπέρνουν άγάπη στον παγωμένο χειμώνα του κόσμου.

Κι' ο άνθύπατος Σέργιος Παύλος μπροστά μου, σοφός με την καρδιά μπρός στην άλήθεια άνεπιφύλακτη

[σά, άνθισμένη μυδαλιά.

Οι παπαρούνες και τα ρόδα θαμένα όχι με το αίμα του "Αδωνι

μά από το αίμα των παιδιών του Θεού, των μαρτύρων που θάφτηκαν ζωντανοί και μέινανε ζωντανοί για πάντα.

Στα έρείπια του ναού της 'Αφροδίτης άγκάθια και τριβόλοι.

Μά ο Δέκιος κι' ο 'Ελύμας κι' ή 'Αφροδίτη γύρω μας ζούνε άκόμη και στάζουν πικρό το φαρμάκι.

Κι' ή έκκλησία που ύψωσε ο φτωχός σκηνοποιοός στα

[κατάβαθα του άνθρώπου

μοιάζει το κάστρο που στέκεται στο λιμάνι

και που ή άλμύρα του πελάου και του χρόνου

τρώνε ύπουλα, άργά το κορμί του.

Οι καιροί μας είναι τόσο 'ιδιο

κι' έμεις, άλοίμονο, τόσο διαφορετικοί.

ΓΙΑΝΝΗΣ Κ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Η ΕΙΣΗΓΗΤΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ Γ. ΡΩΣΣΙΔΗ ΤΩΝ “ΚΥΠΡΙΑΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ”

Στο «Θεατρικό Διαγωνισμό Γ. Ρωσσίδη» των «Κυπριακών Γραμμάτων» ύποβλήθηκαν δύο (2) μόνον έργα: Το ένα «Κυπριακές Σελίδες» (πράξεις 4), με το ψευδώνυμο «'Αγκάϊος», και το άλλο «Στέφανος» (πράξεις 3) με το ψευδώνυμο «Αύγουστος Στόρμ».

'Ως γνωστόν, έπιθυμία του φιλόμουσου άθλοθέτη κ. Γ. Ν. Ρωσσίδη ήταν να ξεκινούσαν ή έμπνευση μέσ' από τη μακραίωνα κυπριακή παράδοση και να άπύκνωνε με τρόπο παραστατικό το άντιστασιακό πνεύμα του λαού μας και την ά-

νένδοτη θέλησή του για λευτεριά. Βέβαια δεν υπήρχε δεσμευτική απαίτηση για θέση. 'Απλώς έπεζητείτο ή δημιουργική χρησιμοποίηση του έθνικου παρελθόντος του τόπου. Και τούτο γιατί υπήρχεν ό πάθος συνειδητοποίησης, για λογαριασμό του λαού, τής πλούσιας πείρας του, καθώς και ή πίστη στην εκφραστική δύναμη και την ακτινοβολία τής Τέχνης.

Είναι κρίμα που ή προκήρυξη του Διαγωνισμού δέ βρήκε πλατεία ανταπόκριση. Σε μία εποχή που ή Κύπρος μάχεται τον άποφασιστικό της άγωνα για την πολιτιστική κι' έθνική της δικαίωση θάπρεπε να υπάρχει περισσότερο ενδιαφέρο, ανάμεσα στους λογοτέχνες μας, προκειμένου για θέματα τόσο μεγάλα και τόσο κρίσιμα όσο αυτό που όριζεν ό Διαγωνισμός.

Βέβαια ή παράδοση στην Κύπρο είναι πολύ ζωντανή και τό γεγονός τής αντίστασης καθημερινό βίωμα έτσι που να παρεμποδίζεται ή αντικειμενικοποίηση των πραγμάτων και να προβάλλουν δεσμευτικά τά πλαίσια του χρονικού. "Όμως, ό,τι και να συμβαίει, υπάρχει πάντα ανετάτατος χώρος—είναι ήλικίας όκτώ αιώνων ή αντίσταση του λαού μας—και για φαντασία και για δημιουργία. Καί, προπάντος, στον τομέα τής θεατρικής παραγωγής. Θά ήταν εύχης έργο αν τό θέατρο μας—είναι τόσο λίγα τά ως σήμερα έπιτεύγματά του και τόσο πολύτιμη, ακριβώς γι' αυτό, ή συμβολή των κατά καιρούς θεατρικών διαγωνισμών—άποφάσιζε να περπατήσει άπάνω στο δρόμο που έπισημαίνει ή παράδοση.

Μά όλα αυτά δεν είναι του παράτους. Και τό λόγο έχουν τά δύο προαναφερθέντα κείμενα. "Όμως, τό πρώτο, τούλάχιστο, δεν έχει να πει τίποτα τό σπουδαίο 'Ο συγγραφέας του—'Αγκαίος— παραθέτει πλήθος κοινότυπων κι' άναφομοίωτων στοιχείων και συσσωρεύει άμέτρητα ιστορικά γεγονότα, χωρίς καμιά πρωτοτυπία και δίχως συγκίνηση. "Άλλωστε, αυτό που δίνει δεν είναι θέατρο. 'Αφού του λείπει παντελώς ή οικονομία του είδους κι' αφού οι σελίδες—άκόμη κι' οι ιδέες—που πασχίζει να ζωντανέψει παραμένουν νεκρές κι' άσύνδετες. 'Ο τρόπος που γίνεται ή έκμετάλλευση του θέματος δέ, είναι ούτε καν πρωτοελακός. 'Ο 'Αγκαίος, παρόλη την έμφανή εύσυνειδησία του, ξεχνά κάτι βασικό: ότι τό δράμα είναι δράση...

Στό «Στέφανο» τά πράγματα είναι διαφορετικά. "Όχι γιατί τό ποίο του δικαιώνει τις άξιώσεις του Διαγωνισμού. Μά έπιτέλους γιατί στην περίπτωση του ή έμπνευση είναι καθαρή, και θεμελιωμένη άπάνω σ' ένα συγκεκριμένο γεγονός, που άφήνει τό μύθο να ξετυλίγεται φυσιολογικά και μέσα στα πλαίσια του πιθανού Κίνησης υπάρχει, και συγκρούσεις, που δοκιμάζουν και προκαλούν, δεν λείπουν. Και τό ύφος έχει ομαλότητα και συνέπεια. 'Απαντούν, βέβαια, ρητορισμοί, κι' έξάρσεις, μάλλον δημοσιογραφικές—κάποτε και κάποιοι μελοδραματισμοί. "Όμως, είναι ισκηνές—μόλον που στην πλοκή διαφαίνεται μία σπουδή που διαρκώς φροντίζει την ύπόθεση και κυνηγάει τη λύση—που υποβάλλουν και για τό περιεχόμενό τους και για την έξωτερική όμορφιά τους. Συγκινούν άληθινά.

"Ισως αν τό εργάκι αυτό έχύνετο άλλη μία φορά και δουλεύεταν με πλουσιώτερο αίσθημα και περισσότερη έπιμονή θά μπορούσε να κέρδιζε καλύτερη τύχη. "Όπως είναι, όμως, δέ νομίζω ότι μπορεί να υπολογίζει στο Α' Βραβείο. Είσηγούμαι ν' άπονεμηθεί σ' αυτό ό έπαινος.

‘Ο Εισηγητής
ΦΡ. Π. ΒΡΑΧΑΣ

Τά μέλη τής Κοιτικής 'Επιτροπής συμφωνούν με την είσηγήση του κ. Βράχα, και άποφασίζουν όμοφώνως, όπως μη άπονεμηθί τό βραβείο, δοθί δέ ό έπαινος στο έργο «Στέφανος» που υποβλήθηκε με τό ψευδώνυμο «'Αύγουστος Στόρμ».

Λευκωσία 21 'Οκτωβρίου, 1954.

‘Ο εισηγητής
ΦΡ. Π. ΒΡΑΧΑΣ

Τά μέλη τής Κοιτικής 'Επιτροπής

ΚΛΕΑΝΘΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ
ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

ΣΗΜ. «ΚΥΠΡ. ΓΡ.»: Μετά την άποσφράγιση του φακελιδίου εύρέθη ότι τό υπό τό ψευδώνυμο «'Αύγουστος Στόρμ» έπαινεθέν έργο, «Στέφανος» άνήκει εις τον κ. Μιχαλάκη Π. Μουστερήν εκ Λεμεσού.

ΕΚ ΠΡΟΜΕΛΕΤΗΣ*

—Νά δούμε, Δημοστένη, ως που θά μου κάνεις τόν παλληκαρά! Ξέρεις και δί- σου μπότες. Μά και τό δικό μου χέρι όσο ξέρεις και δίνεις κλωτσιές με τις γερές χάρη θά μπορέσει να κρατήσει. "Η μήπως θά βγεις άδικημένος!.. Χά, χά, χά!.. Δημοστένη!... Σ' ένα άνθρωπο κακομοίρη, άρρωστημένο ξέρεις και κάνεις τόν παλληκαρά! Σε κανένα γερό άντρα σαν και του λόγου σου δεν σ' είδα ποτέ να κάνεις τόν παλληκαρά! Νά μη παραπονεθείς λοιπόν σαν βρεθώ ξαφνικά μπροστά σου με την κάμα! 'Αμύνεται κανένας όπως μπορεί. Κι' έπιτίθεται τό ίδιο. Κι' έπειτα τέτοιοι παλληκαράδες του είδους σου δεν θέλουν λύπηση!

"Εβαλε την κάμα στο φηκάρη και την έχωσε στη μέση του, στο πλευρό του. Σηκώθηκε πτό άνάλαφος. Σεργιάνισε μες στην κάμαρα με λιγότερη δυσκολία. Έξακολουθούσε να νοιώθει τόν πόνο παντού, σ' όλα του τά μέλη, μά δεν έμποδίζονταν και πολύ οι κινήσεις του, όπως στην άρχή.

—Μέ τη βαγαποντιά και την ψευτιά μ' άπογύμνωσες. "Οτι κέρδισες από μένα με την άτιμία σου χαλάλι σου αν μπορέσεις και τά πάρεις μαζί σου εκεί που θά σε ξεπορτίλω σήμερα. 'Αμ' δεν θά τά πάρεις μαζί σου! "Ερημα θά μείνουν κι' άλλοι θά χαρούν τους καρπούς τής άπάτης σου! Μη τυχόν όμως και παραπονεθείς, Δημοστένη! "Εσπείρες, θά θερίσεις! Και γώ θά θερίσω κατά που έσπείρα. Δεν πειράζει. Τό καταλαβαίνα, τό παραδέχομαι, ξέρω τις άδυναμίες μου και τις όμολογώ. 'Εσύ όμως τραβάς μπροστά σου σαν όδοστρωτήρας, παρασύρεις ό,τι βρείς στο δρόμο σου, ίσοπεδώνεις τό πάν και δεν παραδέχεσαι πώς δεν πέρασες από στρωμένο δρόμο!

Κούμπωσε καλά τό σακκάκι του για να μη φαίνεται ή λαβή τής κάμας. Ξεκίνησε για τό καφεείο. Θά ρωτούσε να μάθει για που πήγαν σήμερα οι δύο τους. Στόν Κομποτή άραγε; "Η σ' άλλο περβόλι!... "Όπου και να πήγαν θά τους εύρισκε. "Ηταν άξιος να γυρίσει όλα τά περβόλια ώσπου να τους ανακαλύψει, κι' άς ήταν κατασκοτωμένος!

Προχωρούσε τρικλίζοντας σαν μεθυσμένος. "Η μορφή του ήταν άπαίσια. Δεν έπλυνε τά ξεραμένα αίματα που κοκκίνιζαν τό στόμα και τό μάγουλό του. Κι' ή ματιά του έμοιαζε με ματιά τρελλού, έβγαζε φλόγες παραφροσύνης. Και τό πρόσωπό του ήταν άσπρο σαν τό σεντόνι. 'Απ' όπου περνούσε οι γυναίκες και τά παιδιά τόν κοιτάζανε με άπορία άνάμικτη με φόβο και σχολιάζανε την παράξενη έμφάνισή του. "Ακρες-μέσες έβρανε τά περιστατικά του και πασκίζανε να βρουνε μία συσχέτιση με την άλλόκοτη θωριά του.

Στό καφεείο τόν φωνάζανε παντού να τόν ρωτήσουν τί έχει. Στους άντρες τό θέος άπ' την έμφάνισή του ήταν μικρότερο μά όχι κι' ή περιέργεια. 'Ο Κωστής δικαιολογήθηκε άσυνάρτητα: μεθύσε, καταράκωλησε, χτύπησε και τά τέτοια. "Άλλοι πείθονταν, άλλοι όχι. Κάποια έστω και άόριστη ιδέα είχαν όλοι άπ' τά χτεσινοβραδυνά περιστατικά. Κι' ή θωριά του Κωστή πρόδινε πώς χτυπηθήκανε με τό Δημοστένη, και πώς όσα διαδόθηκαν άόριστα είχαν βάση.

'Ο Κωστής ώστόσο δεν δέχτηκε κανέναν τό κάλεσμα. Δεν ήταν ώρα να καθήσει σε καρέκλα: είχε δουλειά! "Επρεπε να βρεί τό Δημοστένη. Και σαν πρόφερε τόνόμά του τά μάτια του άστραψαν παράξενα και τόσο πρόδηλα που όσοι ήταν εκεί παρόντες άλληλοκοιταχτήκανε. Κανείς δεν ήξερε να του πεί. Μόνο ό Χρήστος του Μάρκου θέλησε να πετάξει την κουβέντα του.

—Πού άλλου θέλεις να πάς!... Στόν Κομποτή π'χει καλύδι! Μά δεν τόν ένοιαζε τόν Κωστή. "Εκανε να τραβήξει κατά τά περβόλια, ν' άρχισει την αναζήτηση. 'Ο Χρήστος του Μάρκου τό σταμάτησε πιάνοντάς τον άπ' τό μανίκι του σακκακιού του.

—Μά κάτι φουσκώνει στη μέση σου! Τί είναι... Κι' έκανε να του ξεκουμπώσει τό σακκάκι. 'Ο Κωστής πανικοβλήθηκε και τό βαλε στα πόδια. Ξέχασε και τους πόνους και τις άνημπορίες. Οι άλλοι σταθήκανε και τόν κοιτάζανε πούτρεχε, άπορημένοι.

* Συνέχεια από τό προ. γούμιο και τέλος.

—Πάει ο Κωστής!... Τρελλάθηκε!... είπε κάποιος.

—Κάτι κακό θα κάνει τούτος σήμερα! Έχει μαχαίρι στη μέση του! είπε ο Χρήστος.

—Μαχαίρι; Έκανε ο γέρο-Μιχαήλ. Τρεχάτε, ρε παιδιά, κανένας ξοπίσω του!.

—“Ας κόψει το λαιμό του! Έκανε ο Χρήστος και τράβηξε απ’ την αντίθετη διεύθυνση.

Σάν βγήκε απ’ το χωριό και μπήκε στην περιφέρεια των περβολιών, ο Κωστής σταμάτησε να ξαποστάσει απ’ το τρέξιμο, και να σκεφτεί ποιά δρόμο ν’ ακολουθήσει. Ρώτηξε δυο γυναίκες που έρχόντουσαν απ’ τα περβόλια με τις αίγες.

—Τό Δημοστένη γυρεύεις; τόν ρώτηξε η γεροντότερη. Είναι στόν Κρύο Ποταμό μαζί με τη Μαρούσα. Στο περβόλι σου. Χαλάσαν τους φράχτες που χωρίζαν το περβόλι σου απ’ το δικό του και τὰ δυο περβόλια τὰ κάναν ένα. Είναι άδικία αυτό που σου κάνουν, Κωστή. Τρέχα να τούς έμποδίσεις!

Τὰ μάτια του άστράψανε. Με γοργή περπατησιά τράβηξε για τόν Κρύο Ποταμό. Μά η υπερβολή του μίους και της αγανάκτησης κι’ η κόουραση απ’ το τρέξιμο και το γοργό περπάτημα του φέραν μιά κατάπτωση. Έκατσε σε μιά πέτρα στην άκρη του μονοπατιού, στη σκιά μιάς κερασιάς, κι’ άνασαιόντας βαρεία πάσκισε ν’ άποδιώξει κάποια βαρεία θλίψη που άναπάντητα βρήκε θέση στην ψυχή του και προσπαθούσε να την κυριέψει.

Τού πήρανε το περβόλι του, το δημιούργημά του, το καμάρι του. Δέκα χρόνια υπεράνθρωπος πάλης πήγαν χαμένα, έκμηδενίστηκαν! Τό αίμα του άνέθηκε στο κεφάλι. Τὰ μάτια του κοκκίνησαν. Βίασε το πονεμένο κορμί του να κάνει πιό γρήγορα, ν’ άνέβει την άνηφορία, να φτάσει στην κορφή του λόφου, ν’ άγναντέψει άπό κεί τό περιβολάκι του και τούς άρπαγες που τού τό κλέβανε.

Έφτασε σιγά-σιγά στην κορυφή. Στα πόδια του άπλωνόταν τώρα η πυκνοφυτεμένη πλαγιά με τὰ μπουμπουκισμένα δέντρα που άκόμα λίγες μέρες και θάρχιζαν ν’ άνοίγουν σε μύριους άσπρους και ροδοκόκκινους άνθους, σε μύρια καταπράσινα φυλλαράκια. Τὰ γυμνά δέντρα άφηναν το μάτι ελεύθερο να δει ως κάτω στόν ποταμό που κυλούσε τὰ ξασπρισμένα νερά του με δυνατό θουητό άνεμο σε καταπράσινους σκλάβρους, άφνης και μερσίγια. Πέρα απ’ τόν ποταμό άρχιζε η άντικρυνή πλαγιά που ένα μέρος της μονάχα ήταν καλλιεργημένο, και που ύψωνόταν δασωμένη και καταπράσινη ως τὰ μεσούρανα.

Νά, το άγαπημένο του περβόλι. Νά, και οι άρπαγες! Οι άρπαγες τών δεκάχρονων το μόχθων, οι άρπαγες τής εύτυχίας του, οι άρπαγες τής ζωής του! Είχαν σηκώσει όλο το φράχτη που χωρίζε τὰ δυο περβόλια, και τώρα με τούς ξερούς βάτους, τ’ άγκάθια και τὰ κλαδιά του χαλασμένου φράχτη διορθώνανε τούς άλλους φράχτες όπου ήταν χαλασμένοι η πατημένοι. Τώρα τὰ δυο περβόλια ήταν ένα. Μονάχα δυο θαμνωμένοι μικροί σκλάβροι που βρισκότανε στη μέση του χαλασμένου φραμού έμειναν για να δείχνουν τὰ παλιά όρια.

‘Ο Κωστής σεργιάνισε τη ματιά του σ’ όλη την έκταση του περιβολιού. Τό έρεύνισε πατιά με πατιά, δόμη με δόμη. Λές κι’ έπαυσε για κάτι που δεν μπορούσε εύκολα να τό βρει. Και σαν η ματιά του έφτασε στο τελευταίο άκρο του, εκεί που άρχιζε πειά το δάσος, άναπαύτηκε σε δυο πελώριους θράχους που όρθώνονταν άπειλητικοί πάνω απ’ το περβόλι, και που κάθε φορά που τούς έκοίταζε ο Κωστής έτσι άπό χαμηλά αυτός, και κείνοι στα μεσούρανα, σαν να τού λέγανε: «Άλτ!.. Μη προχωρήσεις περισσότερο!»

Τώρα που τούς έβλεπε απ’ άντικρυνή απ’ το ψηλό τουτο λόφο δεν του φαινόταν και τόσο τρομακτικοί κι’ άπειλητικοί, ώστόσο άντικρυνόντάς τους έκανε άθελά του τη σκέψη:

—Δε θάταν προτιμότερο να γκρεμιζόμουν άπό κείνο το ύψος; Τί ήθελα τις κάμες και τὰ μαχαίρια!... ‘Οποιος πέζει άπό κεί ψηλά ούτε άχ δε θα προκάμει να πει. Κι’ όλα τελειώνουν μιά χαρά, όλα σήνουν με μιά μονοκουτυλιά!

Προσπάθησε ν’ άποδιώξει τούτη τη σκέψη. Νά γκρεμιστεί απ’ τούς θράχους αυτός, το θύμα να γίνει διπλά θύμα, κι’ ο διώκτης του να θριαμβολογεί άπό κάτω

και να χαιρέται άπερίσπαστος τούς καρπούς τών κόπων του θύματός του! Πόσο παράλογο θάταν! Μ’ άλήθεια, έάχε καρδιά να θριαμβολογήσει; Θάχε καρδιά ν’ άπτηνη καρδιά, μήπως έχει πλέρια άγνοια τών ιδιοτήτων της; Θά θριαμβολογήσει ο Δημοστένης η θα νοιώσει τύψεις, τύψεις έφιαλτικές στη θύμηση του άψυχου κορμιού του με τὰ λυωμένα κόκκαλα και τὰ σκορπισμένα μυαλά, που θα τόν κατατρέχουν άδυσώπητα μέρα και νύχτα ως τη στερνή πνοή του; Και δε θάταν τούτη η μεγαλύτερη έδίκηση; Κι’ η έδίκηση του τούτη δε θ’ άγκάλιαζε ταυτόχρονα και κείνη... και κείνη!..

Δε μπορούσε να συνεχίσει άλλο τις σκέψεις του. ‘Η καρδιά του άρχισε να χοροπηδά στο στήθος του. Δοκίμαζε το συναίθημα πώς κάτι ποθούσε η ψυχή του που ταυτόχρονα το φοβόταν και το άπόκρουε. Σηκώθηκε. Κατέβηκε το κατηφορικό μονοπάτι κι’ έφτασε στόν ποταμό, κάμποση άπόσταση βορεινά απ’ το περβόλι του. Πέρασε τόν ποταμό και τράβηξε κατά τούς δυο θράχους, άθέατος απ’ το περβόλι, γιατί πήρε ένα μονοπάτι πίσω άπό μιά πυχή τής δασωμένης άνηφοριάς.

‘Ανέβηκε στόν πιό ψηλό απ’ τούς δυο θράχους, και κοίταξε κάτω τόν γκρεμό. Τόν έπιασε ίλιγγος. ‘Υστερα άναζήτησε με τη ματιά τούς δυο άρπαγες. Δεν τούς έβλεπε τώρα. Τούς άναζήτησε έπίμονα με τη ματιά σ’ όλο το περιβόλι, το διπλό περιβόλι. ‘Η άναζήτησή του στάθηκε μάταιη. Παραξενεύτηκε. ‘Αναζήτησε το μονοπάτι που οδηγούσε στο χωριό, μα δεν τούς είδε να φεύγουν. Κάπου θάταν κρυμμένοι, κάτω άπό καμιά δόμη ίσως. Κι’ η καρδιά του σκίρτησε.

Κατέβηκε με προσοχή απ’ το βράχο. Πήρε περιφερική κατεύθυνση πασκίζοντας να σήσει τόν κρότο τών δημάτων του και να κρύψει την παρουσία του πίσω άπό θάμνους, θράχους και φράχτες. ‘Ετσι κλεφτάτα-κλεφτάτα έφτασε σ’ ένα σημείο του φράχτη του περιβολιού του που τόν είχανε ψηλώσει με βάτους που τούς βγάλανε απ’ το χαλασμένο φράχτη. ‘Υψωσε με προσοχή το κεφάλι κι’ έρεύνισε το περιβόλι. Κάτι σάλευε άνεμοσα στους δυο μικρούς θαμνωμένους σκλάβρους. Προχώρησε λίγα μέτρα πιό κάτω για να άντικρυν του τούς σκλάβρους και να ξεχωρίσει καλύτερα τί ήταν αυτό που σάλευε. Κοίταξε. Και μονομιάς όλο του τό είναι νεκρώθηκε, άπλιθώθηκε. Μονάχα η ματιά του άπόμεινε ζωντανή και καρφώθηκε γουρλωμένη σ’ ένα σημείο άνεμοσα στους σκλάβρους. ‘Εκεί, μισοκρυμμένο απ’ τὰ τρυφρά κλωνιά τών νεαρών δέντρων, ένα ζοφερό σύμπλεγμα άνανδευόταν, μ’ ένα μονάχα φωτεινό σημείο να ξεχωρίζει πεντακάθαρα: ένα γυμνό άσπρο μπούτι γυναίκας!

‘Η ματιά του ξεφνικά θόλωσε. Και τ’ άποθωμένο κορμί του ζωντάνεψε. Με μιά δύναμη που τόν εξέπληξε κι’ αυτό τόν ίδιο πήδηξε το φράχτη, άδιαφορώντας για τὰ γδαρσίματα τών βάτων. Με δυο σάλτους βρέθηκε μπροστά τους. Κείνοι δεν προκάνανε ν’ άνασηκωθούνε. Με τη γυμνή κάμα στο ύψωμένο χέρι του, που για μιά στιγμή έγινε σιδερένιο, ο Κωστής χύμηξε άπάνω τους με λύσσα, με μανία, και στιγμή έγινε σιδερένιο, ο Κωστής χύμηξε άπάνω τους με λύσσα, με μανία, και χτύπαγε, και χτύπαγε! Χτύπαγε τυφλά μουγκρίζοντας. Χτύπαγε λυσσασμένα άφρίζοντας. Χτύπαγε γονατιστός, χτύπαγε πεσμένος άπάνω τους.

Κι’ όταν πειά το χέρι του κουράστηκε να χτυπά σηκώθηκε όρθιος, άποτραβήχτηκε λιγάκι και σκούπισε το ιδρωμένο του μέτωπο με το ματωμένο χέρι του. Τά θολωμένα του μάτια άρχισαν να ξεχωρίζουν δυο άψυχα κουφάρια που κοίτονταν στα πόδια του κολυμπώντας στο αίμα τους.

Τό Δικαστήριο έβγαλε την άπόφασή του. ‘Ο φόνος ήταν άναμφισβήτητα έκπρομελέτης. ‘Ολα τὰ περιστατικά κι’ όλες οι μαρτυρίες τώδειχναν όλοφάνερα. Κι’ ο φονιάς ήταν ένα άπαίσιο, ένα ανθρωπόμορφο τέρας!

ΑΝΔΡΕΑΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ ΚΥΠΡΟΛΕΩΝ

(Τέλος).

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥ ΜΥΘΟΥ

Ἡ ἐνεργητικὴ ἀναστροφή μὲ τὴν παράδοση — αὐτὸ συντηρεῖ καὶ προωθεῖ τοὺς πολιτισμούς. Κρατᾷ ζωντανούς τοὺς θρύλους, ἀναμοχλεύει τὴς μνῆμες καὶ οὐθιμῆζει τὴ φυσιολογικὴ ροὴ τῆς ἱστορίας. Καί, ὅπως δὲν ἀφήνει τίποτε τὸ ἄξιο ἀπ' ὅ,τι δημιουργεῖται νὰ χαθῆ, διαρκῶς ἐμπλουτίζει τὴν πεῖρα, καλλιεργεῖ τὴν ἀντοχή, γονιμοποιεῖ τὸ φιλότιμο, ἀσκεῖ τὴς δυνάμεις καὶ διευρύνει τὴς διεδικησεις καὶ τὴς προσδοκίες.

Ἡ ἐνεργητικὴ ἀναστροφή πάντως! Γιατί ὅταν αὐτὸ πὸν σμίγει ἓνα λαὸ μὲ τὸ ἀνώτερο ἢ τὸ πρόσφατο παρελθόν του δὲν εἶναι παρὰ ἡ παθητικὴ καὶ ἀβασάνιστη ἀποδοχὴ, τότε δὲν ὑπάρχει κέρδος, ἀλλὰ ἀρνησιμὴ ἐπιζίνδυνη ὀπισθοδρόμησις. Κι' ὀφείλω νὰ πῶ πῶς δὲ μπορεῖ νὰ χωρεῖ καὶ μεγάλη διαφορὰ ἀνάμεσα σ' αὐτούς, πὸν σταυρώνονται ἀπάνω στὴν παράδοση καὶ δὲν ἔχουν τὴν ἱκανότητα νὰ βλέπουν καὶ νὰ φτιάχνουν τίποτε ἔξω καὶ πάνω ἀπὸ τοὺς τάφους, καὶ τοὺς ἄλλους πὸν τὴν ζετινάζουν μὲ τὸν ἐπαναστατικὸν τοὺς δυνάμει καὶ τὸ νομισμὸν τοὺς. Καὶ στίς δυὸ περιπτώσεις, ἀπλούστατα, προδίδεται ἡ ζωὴ. Στὴν πρώτη ἀπὸ καθαρὴ δειλία ἢ καὶ φαρισαϊσμό. Στὴ δευτέρῃ ἀπὸ πρόθεση ὑπερφίαλη καὶ ἀπὸ πάθος ἀντιπνευματικὸ.

Φανερό, λοιπόν, πῶς ἡ ἀξιοποίηση τῆς παραδόσεως χρειάζεται φροντίδα συστηματικὴ καὶ ἐξαιρετικὰ προσεκτικὴ. Καὶ προϋποθέτει, γὰ ὅσους στέκονται στὸ ρόλο τῆς πνευματικῆς ἡγεσίας, σκέψη συνδυαστικὴ καὶ φιλοσοφημένη καὶ μέθοδο βαθὺ καὶ ἀνεσθιγμένο.

Βέβαια, στὴν περίπτωση τοῦ λαοῦ μας, ἡ παράδοση εἶναι ἔντονο καθημερινὸ βίωμα. Ἀφοῦ τὴ νοιώθουμε, χωρὶς σκηνοθεσίες, νὰ μᾶς προκαλεῖ τὴν κάθε ὥρα τὸ χρέος! Κι' ἀφοῦ σ' ὅλες τὴς κρίσιμες κλήσεις τῆς ἐθνικῆς μας Μοίρας — ὅπως τὸ Σαράντα — ἡ παράδοση αὐτῆ, σὲ ἀρμονικὸ συνταίριασμα μ' ὅ,τι συμβαίνει νὰ εἴμαστε κάθε φορὰ, ὀδηγεῖ ὡς τὴς πὸ ἀπίθανες κορφές τοῦ θαύματος.

Μιὰ καὶ ὑπάρχει, ὅμως, μέσα μας ἡ ἐνοτικὴ ἀνάγκη τῆς ἐνεργητικῆς συμπίεσης μὲ τὴν παράδοση. καὶ ἀφοῦ τὸ πολυδύναμο γεγονός πὸν προκαλεῖ αὐτὴ ἀνοιχθῆς ἡ ἀνάγκη δὲν εἶναι παρὰ ἡ σχεδία τοῦ ἀτομικοῦ καὶ τοῦ ἐθνικοῦ μας βίου, γιατί νὰ μὴ θελήσουμε, οἱ κα-

τὰ κάποιο τρόπο ὑπεύθινοι πνευματικὰ τοῦ τόπου αὐτοῦ, νὰ φροντίσουμε τὴν παράδοση ὅπως σημειώσαμε πρὶν; Γιὰ τὴν πλήρη ἀπόδοση μᾶς ἀξίας δὲν ἀρκεῖ μόνο ἡ πρόθεση — ὅσο δυνατὴ. Ἀπαιτεῖται καὶ προσπάθεια συνειδητῆς ἀναφορᾶς τοῦ ὑποκειμένου πρὸς τὸ περιεχόμενόν τῆς.

Νὰ στρέψουμε, λοιπόν, τὴν προσοχὴ μας στὴν Παιδεία. Ὅσο καὶ νὰ καλλιεργεῖται τὸ σχετικὸ αἴτημα στὰ σχολεῖα μὲ πίστη, πρέπει νὰ ὁμολογηθῆ ὅτι ὑπάρχει πολὺς χώρος ἐργασίας ἀκόμη. Κι' ὅτι τὰ μέσα πὸν χρησιμοποιεῖται συνήθως ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ οἰκτικὴ ἀνανέωση.

Ὅμως, ὡς γνωστό, Παιδεία δὲν εἶναι μόνο ἡ σχολικὴ. Εἶναι καὶ καθεστὶ πὸν μὲ δύναμη πνευματικὴ ἀκτινοβολεῖ στὸ λαὸ. Συνεπῶς καὶ ἡ Ἐπιστήμη καὶ ἡ Τέχνη. Βέβαια ἡ τελευταία πιότερο ἀπὸ τὴν πρώτη. Γιατί ἡ Τέχνη ἀπλόωνει εὐρύτερα καὶ ἀγγίζει ἀμεσότερα καὶ γονιμώτερα τὴς ψυχές. Γιατὸ καὶ οἱ ὑποχρεώσεις τῆς γὰ ἀξιοποίηση τῆς Παραδόσεως εἶναι περισσότερες.

Φυσικὰ ὑπάρχουν πολλὲς δυσκολίες γὰ τὴ σχετικὴ προσπάθεια. Τίποτε, ὅμως, δὲν εἶναι ἀδύνατον ὅταν ὑπάρχει ταλέντο καὶ πόνος. Τότε, μάλιστα, ὁ καρπὸς γίνεται πλούσιος καὶ πολύχρυσος. Γιατί οἱ χιμοὶ ἐνὸς τόπου, ὅταν θροῦν νὰ διοχετευθοῦν σὲ κατάλληλο κορμὸ, θρέφουν τὴ ζωτικότητα καὶ τὴν ἀξία ὅσο καμιά ἄλλη δύναμη.

Ἀπόδειξη οἱ «Μορφές τοῦ Μύθου». Βέβαια ὁ κ. Κρανιδιώτης δὲν ἀντλεῖ σ' ὅλα του τὰ διηγήματα ἀπὸ συγκεκριμένους χώρους παραδόσεως. Ὅμως, ὅποια καὶ νάνα τὰ ἐνδιαφέροντά του, παρὰ ἀπάνω στὴν παράδοση καὶ δὲν κἀνει ἔξω ἀπ' αὐτὴ οὔτε βήμα. Εἶναι ἡ γῆ, οἱ ἄνθρωποι καὶ οἱ κημοὶ τοῦ τόπου του πὸν διαρκῶς συγκινοῦν καὶ ἀπασχολοῦν τὴς σελίδες τοῦ κ. Κρανιδιώτη. Γι' αὐτὸ καὶ παντοῦ στὰ γοητευτικὰ του ἀφηγήματα ἀνακαλύπτεις κομμάτια ἀπὸ τὸν ἑαυτό σου καὶ τοὺς γνώριμους καὶ ἀγαπημένους χώρους σου. Χωρὶς, πάντως, νὰ νιώθεις πῶς μένεις κολλημένος στὰ χώματά σου. Ὅπως καταναγάζεται ὁ ἑαυτός σου μὲ τὴν ἀλήθεια καὶ τὸ φῶς πὸν ἀναδίδει ἡ παράδοση καὶ ἡ πραγματικότης τοῦ τόπου σου, αἰσθάνεσαι ν' ἀντιλαμβάνεις τὸν ἄνθρωπο καὶ τὰ προβλήματα του μὲ περισσότερη σιγουριά ἀπὸ πρὶν. Ἡ τέχνη τοῦ κ. Κρανιδιώτη,

ἐνὸς ξετυλίγεται ἥρεμα καὶ σὰν μελαγχολικὰ, διαθέτει στὸ βάθος μὴ δύναμη πὸν ἀνεβάσει ἀλλὰ καὶ πὸν σφρηλατεῖ τὴν πίστη γι' αὐτὸ πὸν πρέπει καὶ μπορεῖ νὰ γίνουμε.

Ὁ κ. Κρανιδιώτης ξεκινᾷ ἀπὸ τὴς πηγές. Γιατὸ καὶ τὸ καινούργιο διβλίον του εἶναι ἓνα λαμπρότατο μαρτύριο τοῦ τί μπορεῖ νὰ ἐμπνεύσει καὶ νὰ ἀκτινοβολήσει ἡ ἀναστροφή μὲ τὴν ψυχὴ ἐνὸς τόπου. Μὲ τὴς «Μορφές τοῦ Μύθου» ἡ λογοτεχνία μας ἀποκτᾷ ἓνα κείμενο ὑποδειγματικὸ ἀπὸ κάθε πλευρᾶ.

Δὲν εἶχα πρόθεση κριτικῆς. Ἀνάφερα τὸ παράδειγμα σὰν ἀπαραίτητο συμπλήρωμα τῶν σκέψεων πὸν δοκίμασα νὰ ἀναπτύξω. Ἡ, καλύτερα, τὸ χρησιμοποιήσα, γιατί αὐτὸ ἦταν ἡ ἀφορμὴ τῶν ἀποφθεων τοῦ σημερινοῦ σημειώματος.

ΦΡ. Π. ΒΡΑΧΑΣ

ΕΛΛΗΝΙΔΕΣ ΔΙΗΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΙ

Μιὰ συνέντευξη μὲ τὴ Γαλάτεια Σαράντη.

Ἡ Γαλάτεια Σαράντη, ἡ λογοτέχνη πὸν τιμήθηκε μὲ τὸ βραβεῖο τῶν «Δώδεκα» ἐφέτος γὰ τὸ ἔργο τῆς «Ἐπιστροφή» εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ δυναμικώτερα ταλέντα τῆς λογοτεχνίας μας. Ἡ τέχνη τῆς Σαράντης εἶναι ἀφτιασμένη τέχνη. Ὅχι ψιμύθια ἐπιφανειακῆς ὄμορφης. Κύριο τῆς γνώρισμα ἡ εὐκιζονία. Αἰσθημα, συγκίνηση, ὅλα πηγαῖα. Ἄγνὸ τὸ ὕλκιο τῆς, καθαρὸ καὶ οὐσιώδες μαζῶν.

Δέχτηκε νὰ μὸν δώσει συνέντευξη γὰ τὰ «Κυριακὰ Γράμματα» μὲ πολλὴ χαρὰ, — ἀνεπιτήδευτη ἐκδήλωση καὶ αὐτῆ, — ὅπως τὸ κάθε τι πὸν τὴ χαρακτηρίζει. Πῆγα καὶ τὴ βρήκα στὸ ἐξοχικὸ τῆς σπιτάκι, ὅπου παραθεοῖζε μὲ τὸν ἄνδρα τῆς καὶ τὸ ἀγοράκι τῆς, κάτω στὴ Γλυφάδα.

Ὅμορφη, μεγάλη ἐκφραστικὰ μάτια καὶ ἓνα χαμόγελο πὸν παρεμβάινει κάθε τόσο, αἰθόρητο, γλυκὸ καὶ ἀνεπιτήδετο.

Ὅμορφη καὶ εὐτυχημένη. Μιλάει γὰ τὸν ἄνδρα τῆς καὶ γὰ τὸ παιδί τῆς, καὶ ἡ ἀγάπη τῆς ξεχειλίζει...

Μιλήσαμε γὰ πολλὰ πράγματα: Γὰ τὸ γαλλικὸ θέατρο, τὴν ἀπαράμιλλη παράδοση ἡθοποιίας στὴ Γαλλία, πὸν κἀνει ὅστε καὶ τὸ ἐλαφρότερο ἐργάκι βουλεύετο νὰ παρουσιασθεῖ κατὰ ἀφορμὴ γὰ τὸ μῦθος γὰ τὰ μουσεῖα τῆς Φλωρεντίας, γὰ τὴν καλλιτεχνικὴ

ζωὴ τῆς Ἰταλίας κ.α. Ἡ κ. Σαράντη μόλις ἐπέστρεψε ἀπὸ ἓνα δίμηνο ταξίδι στὴ Γαλλία καὶ Ἰταλία. Εἶναι γεμάτη ἐντυπώσεις, θαυμασμούς, ἀλλὰ καὶ μερικὲς ἀποσφες γύρω στὴ νεώτερη τέχνη, γύρω στίς τελευταῖες ἀσότητες: ἐξοφρενισμῶν τῆς Σχολῆς Πιζασὸ ἀίφνης...

Γαλάτεια Σαράντη

— Ἀπὸ πὸν κατάγεσθε; Πῶς γράφετε τὸ πρῶτο σας ἔργο; Ποιὲς ἦταν οἱ πρῶτες λογοτεχνικὲς σας τάσεις; ἐρωτῶ τὴν κ. Σαράντη.

— Γεννήθηκα στὴν Πάτρα, ἐκεῖ πέουσα τὰ παιδικὰ μου χρόνια, καὶ ἐκεῖ νιώθω πῶς ἔχω τὴς οἴδες μου, ποῖμα πὸν γάινεται, θαρῶ, στὸ ἔργο μου γιατί ἡ Πάτρα, σὰν τοπιὸ καὶ σὰν ψυχὴ, δίνει τὸ παρόν τῆς σὲ ὅλα τὰ βιβλία μου. Τὸ πρῶτο μου ἔργο (μὴ αὐτὸ δὲν ἦταν ἔργο) ἦταν ἓνα ἔξεσπασμα ἀχαλίνωτο) εἶχε ἀπ' ὅλα τὰ μέσα: περσιπέτια, ἡρωϊσμούς, δάκρυα καὶ θανάτους, ἀπίστευτα πολλοὺς θανάτους! Καὶ γοαφοῖταν κρηφὰ ἀπ' ὅλους! Μὰ ἤμουνα παιδί ἐντετα—δῶδεκα χρονῶ. Ὅταν ἄρχισα νὰ καταλαβαῖνω τί σημαίνει Τέχνη τὸ ἔσπασα!

— Τί ἦταν τὸ πρῶτο πράγμα πὸν σας ἐνέπνευσε νὰ γράψετε, πὸν σας ἐσπρωξε στὸ πρῶτο πραγματικὸ φτερούγισμα;

— Ἡ συγκίνηση. Κάτι ἀστάθμητο καὶ δυνατώτερο ἀπὸ μένα. Αὐτὸ εἶναι πάντα ἡ ἀσχή. Ἐλεῖται εἶναι ἡ χαρὰ τῆς δημιουργίας. Αὐτὴ ἡ ἔνταση καὶ ἡ ὀλοκλήρωση πὸν νιώθει κανεὶς ὅταν δουλεύει καὶ πὸν δὲν μοιάζει καὶ δὲν συγκοῖνεται μὲ τίποτα. Ἡ ἀνάγκη νὰ ζωντανέψεις τὰ

Δελφών, κατόπιν στο θέατρο της Σικυώνας και τώρα στο Δημοτικό Θέατρο Πειραιώς. Τους ρόλους της 'Αντιγόνης και της 'Ισμήνης έρμη-εύσαν οι καλλιτέχνιδες του τραγουδιού κυρίες Λουκία Χέβα και 'Αννα Ρεμόνδου.

—Μετά τόν «'Ιππόλυτο» του Ευριπίδη, πού παχτηκε μερικές εβδομάδες στο 'Ωδειό 'Ηρώδου του 'Αττικού, τó 'Εθνικό Θέατρο δίδει στόν ίδιο αρχαιολογικό χώρο δλόκληρη τήν τριλογία του Αισχύλου «'Ορέστεια» μαζί: «'Αγαμέμνων», «Χοηφόροι», «Ευμνίδες».

—Μεγάλο κοσμικό γεγονός σημείωσε τó Θέατρο Κοτοπούλη, τήν Παρασκευή, 1η 'Οκτωβρίου, με τήν πρώτη πρεμιέρα τής θεατρικής χειμερινής σαζόν πού έδωσε. Παίχτηκε η περιφημη κωμωδία του 'Αντρέ Ρουσσέν «'Η 'Ωραία 'Ελένη», μέ πρωταγωνίστρια τήν κ. Μελνα Μερκούρη, και στός κυριότερους ανδρικούς ρόλους τούς κ.κ. Βασ. Διαμαντόπουλο και Η. Ζερβό. 'Ο θίασος Κοτοπούλη διευθύνεται από τόν κ. Δημ. Μυράτ. 'Ο συγγραφέας κ. 'Αντρέ Ρουσσέν ηρθε επίτηδες στήν 'Αθήνα και παραβήθηκε στήν πρεμιέρα τού έργου του, μέσα σέ μιá αΐθουσα κατάμεστη κόσμου.

—Στόν 'Εθνικό Κήπο, τó συγκρότημα τού κ. Χατζίσκου συμπλήρωσε από μερικές εβδομάδες τήν 80η παράσταση τού «'Ρωμαίου και 'Ιουλιέττας» τού Σαίξπηρ, τήν όποια και γιόρτασε με έπισημότητα.

—'Η Λυρική Σ'αηνή βρίσκεται στή Θεσσαλονίκη όπου θα δώσει μακρά σειρά παραστάσεων με όλα τά έργα του ρεπερτορίου τής.

—Μιά δεύτερη ενδιαφέρουσα θεατρική πρεμιέρα δόθηκε στό θέατρο Κεντρικό από τó θίασο 'Ηλ.σπούλου-Φωτοπούλου τó Σάββατο 2 'Οκτωβρίου, με τó ελληνικό έργο του Νίκου Τσιφόρου «'Αντι και Σαρδέλλα».

ΛΟΥΛΑ ΙΕΡΩΝΥΜΙΔΟΥ

Β' ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΚΟΣ

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ Ζ. ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ

Στό Β' Πεζογραφικών Διαγωνισμό Ζ. Ευσταθίου, πού προκηρύχτηκε τήν 1ην Δεκεμβρίου 1953, και πού η προθεσμία υποβολής έργων έληξε τήν 20ην π. Σεπτεμβρίου, υποβλήθηκαν έν όλω τρία έργα.

Τά αποτελέσματα θα ανακοινωθούν στο τεύχος 'Ιανουαρίου ή Φεβρουαρίου τών «Κυπριακά» Γραμμάτων».

ΔΡΑΜΑΤΙΚΟΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ

Γ. ΡΩΣΣΙΔΗ

Σύμφωνα με απόφαση τής Κριτικής 'Επιτροπής, τής όποιας τó δικοιολογητικόν δημοσιεύεται σ' άλλες σελίδες τού παρόντος τεύχους, στόν κ. Μιχαλάκη Π. Μουσερην, έκ Λεμεσού, άπενεμήθη ό έπαινος τού Δραματικού Διαγωνισμού Γ. Ρωσσιδη για τó έργο του «Στέφανος». Τó θραβείο δέν έδόθη.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Στό τελευταίο τεύχο; τού 'Αγγλικού περιοδικού London Magazine δημοσιεύονται ποιήματα τών κ.κ. Ν. Κρανιδιώτ, Σ. Α. Σωφρονίου, Π. Μηχανικού και τής κ.

Χρυσταλλένης Σταύρου, μεταφρασμένα στήν 'Αγγλική από τούς κ. κ. Lawrence Duggell και Maurice Cardiff.

—Τó Διοικητικό Συμβούλιο τού 'Ελληνικού Πνευματικού 'Ομίλου Κύπρου άπεφάσισε τήν διενργείαν έράνων για τήν ίδρυση προτομής τού Αιπέρτη, στή Λευκοσία. Κατηριόθη ειδική 'Επιτροπή, η όποια θα μεριμνήσει περαιτέρω για τήν κριτική έκδοση τού έργου τού ποιητή, εύθως ως οι κληρονόμοι παράσχουν τή σχετική άδεια.

—'Η 'Εκθεση Κυπριακού Βιβλίου, τήν όποιαν έπρόκειτο να οργανώσει ό 'Ελληνικός Πνευματικός 'Ομιλος Κύπρου τόν παρελθόντα 'Απρίλιο;ν θα πραγματοποιηθή οριστικά τόν προσεχή Δεκέμβριο.

—Στίς 20 'Οκτωβρίου άνοιξε στό Βρετανικό 'Ινστιτούτο Λευκοσία, έκθεση έργων ζωγραφικής τού κ. Fay Pearce, μέ Κυπριακά θέματα.

—'Εξελέγησαν μέλη τού παραρτήματος Κύπρου τού Συνδέσμου 'Ελλήνων Λογοτεχνών οι κ. κ. 'Ανδρέας Παυλιδής-Περνάκης και Ν. Χιονίδης. Τó παράρτημα Κύπρου περιλαμβάνει τώρα και τήν έξ 'Αθηνών κ. 'Ολγαν Βότση.

—Στί 25 'Οκτωβρίου δόθηκε στό Βρετανικό 'Ινστιτούτο Λευκοσίας από τούς κ.κ. Hubertus Distler και Christianus Dekker κονσέρτο με έργα Biber, Stamitz και Rameau.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Ν. Βωνιάτην, Βόνην: 'Εχετε ζωρόν αισθήμα, τó όποιον όμως δέν μετουσιώνεται σέ ποιητικό λόγο, αλλά διοχετεύεται άναφομοίωτο σέ ρητορικούς στίχους και εύκολες ρωμαντικές έκφράσεις. Χρειάζεστε άκόμη μελέτη και άσκηση. Δοκιμάστε κάτι νέο πού να μη είναι τόσο ρητορικό και στειλτέ μας πάλι. — Π. Σ., Λευκοσία: 'Αποκαλύψτε μας τó πραγματικό σας όνομα. 'Εχετε πολλά ποιητικά στοιχεία στήν «'Απορία». Χρειάζεστε όμως άκόμη άσκηση. — Σ. Χρ. Α., Κτήμα: Τά «'Αφρος» και «Κτήμα» έχουν ποιητική διάθεση, τά καταστρέφει όμως η άμετρη ρητορεία, πού έξασθενεί τó νόημα και έκφυλίζει τήν έμπέυση. — Ι. Α. Θωμόπουλον, 'Αδix: 'Αμπέμπα: Σας ευχαριστούμε για τά τοπωνύμια τής Κύπρου, τά όποια θα δημοσιεύουμε. — Χαρ. Παπαγιαννοπούλου, 'Αθήνα: Μας συγκινούν τά αισθηματά σας τά ποιήματά σας είναι άκόμη πρωτόλεια. — Μ. Βάλασαν, Παρίσι: Σας ευχαριστούμε θα δημοσιευθούν, μόλις έξασφαλισθή χώρος. — Φ. Τ., Καλλιέπειαν: Τó «Ψυχής Γαλήνη» έχει διάθεση, σά παρασύρει όμως τó κνηήγμα τής όμοιοκαταληξίας, πού μεταβάλλει τó ποιήμα σέ στιχουργικό παίγνιο. Προσπαθήστε να δώσετε περισσότερη δύναμη στίς ιδέες σας και στερεώτ'ρο θάθος στίς ποιητικές σας; εικόνες. — Ν. Μπατάγια, Πειραιά: Τó περιοδικό σας στέλλεται άνελλιπώς. Τόν τελευταίον καιρόν όμως έσμειώθησαν μερικές άνωμαλίες στή διεκπεραίωση. — Γ. Καρούζην, Λεύκα: Τó μονόπρακτό σας είναι άσπίτισο γύρω από ένα πολύ ένδιαφέρον θέμα; λείπει όμως από τήν έπεξεργασία του τó δραματικό στοιχείο. — Γ. 'Ανδρ., Λευκοσία: Συνεχίστε να γράφετε χωρίς ότου πετύχετε τήν καθαρή ποιητική έκφραση. Τó ποιήμα σας «Θούλ» χρειάζεται πύκωση και περισσότερο βάθος.

Ma io sarò sotterra || in secca selva A+E
E 'l giorno || audrà pien de minute stelle Γ+Δ
Prima ch' a si dolce alba || arrivi il sole. Z+B

'Ιδού κι' ένα παράδειγμα ελληνικό, από τά κυπριακά «Τραγούδια τής αγάπης» πού κοντά σ' άλλα παρουσιάζει και κάποια άλλη ένδιαφέρουσα ιδιοτυπία:

Γοιόν τó πουλλιν άπό μισά τόν ήλιον, A
ζουβγομαι με στόν σπήλιον — εις τήν σκότην, A+B
ώσπου θωρώ τήν φώτην — εις τó χωμάν B+Γ
και μέσ' στίς γής τó στρωμάν — τήν έσπέραν Γ+Δ
ώς τήν κινούργιαν μέραν — δίχως ύπνον Δ+Ε
δαζούζω γοιόν τó νήπιον — μέσ' στά δάση. E+Z

'Ανίσως και ποτέ 'ς τούτα τά δάση Z
ή νύχτα να με φτάσει — δίχως ήλιον, Z+A
και πνάσω 'ς κάποιον σπήλιον — μέ τόν ύπνον, A+E
γυμνή όσκιά γή όνύπνιο — μέ στήν σκότην E+B
θωρώ κι' άροθου μωτην — κι' όλην σπέραν B+Δ
δέν πέφτω άχ τήν φοβέραν — εις τó χωμάν. Δ+Γ

'Ω μάνα μου παλιά, γλυζύν μου χωμάν, Γ
μέλλει ποτέ τó σωμάν — εις τά δάση Γ+Z
ό ύπνος να τó φτάσει — μάν έσπέραν Z+Δ
και να 'ναι ως τήν ήμέραν — πού τόν ήλιον Δ+Α
να δώ μέσα στόν σπήλιον — δίχω σκότην A+B
να με ξυπνήσ' εις φώτην — άχ τόν ύπνον; B+E

Μμάτια μου, άφόν άφήσετε τόν ύπνον, E
έμεινα δίχως δειπνον — εις τó χωμάν E+Γ
και μαρτυρώ τó σωμάν — μέσ στήν σκότην Γ+B
και τήν πιζοήν μου νιότην — εις τά δάση B+Z
δίχως ποτέ να πνάσει — μέ τόν ήλιον Z+A
στού πόθου τó βασίλειον — μάν έσπέραν. A+Δ

Σπολλάτε τής κηράς μου: μάν έσπέραν Δ
ήρτεν γοιόν τόν άέραν — μέ τόν ύπνον Δ+Ε
κι' είδα τήν είμιον είμιον — γοιόν τόν ήλιον E+A
κι' έκαζέμ με άχ τόν σπήλιον — κι' άχ τó χωμάν A+Γ
έκείνον πού 'χα στρωμάν — μέσ' στά δάση Γ+Z
μ' ένοια να μ' άγιδιάσει — πού τήν σκότην Z+B

'Εννοιες, έλάλουν, πάμετε άχ τήν σκότην B
κι' άφήτε μου τή νιότην — πάσα σπέραν B+Δ
να 'χει δροσιάν κι' άέραν — εις τά δάση Δ+Z
και πρέπει να χορτάσει — τώρα κι' ύπνον Z+E
γιατι άθροπος 'δε νήπιο — μέ τó χωμάν E+Γ
θωρεί με τίτιον διωμά — πόν τόν ήλιον Γ+Α

'Αμμέ τόν ήλιον | θέλουν δειν έσπέραν A+Δ
κι' έμην κάτω στό χωμάν | μέσ' στήν σκότην, Γ+B
πριχού 'ς τούτα τά δάση | δώ τόν ύπνον. Z+E

Καθώς θα πρόσεξε ό άναγνώστης, κάθε καταληκτική λέξη σέ μιá Σεξτίνα, παίρνει άλληλοδιαδόχως θέση σ' όλους τούς στίχους. 'Η λέξη γίογιο λ.χ. στήν Πετραρχική Σεξτίνα πού προηγήθηκε παίρει θέση στόν 3ον στίχο τής Α' στροφής, στόν 6ον τής Β', στόν 1ον τής Γ', στόν 2ον τής Δ', στόν 4ον τής Ε', και στόν 5ον τής Στ', δηλαδή έξήντησε όλες τις δυνατές θέσεις στούς έξ στίχους. 'Αν άκολουθήσει 7η έξάστιχη στροφή, θα έπα ελάμβανε άκριβώς τή σειρά τής Α' στροφής και έτσι θα άνοιγε νέος κύκλος.

'Όσο για τήν ιδιοτυπία τού τελευταίου παραδείγματος, είναι φανερή νομίζω:

ἐκτὸς τῶν ἐπαναλαμβανομένων καταληκτικῶν λέξεων, ὑπάρχουν καὶ ἐσωτερικὲς ὁμοιοκαταληξίες πού ἀντιστοιχοῦν στὸν ἦχο τῆς προηγούμενης καταληκτικῆς λέξεως.

Ὁ τύπος αὐτὸς τῆς Σεξτίνας εἶναι δυσκολώτερος βέβαια, καὶ ἠχητικῶς ἀρτιώτερος, οὐσιαστικὰ ὅμως ἀφαιρεῖ κάθε ἐλευθερία ἀπὸ τὸν ποιητὴ καὶ περιορίζει τὴ δραστηριότητά του στὴν ἐξωτερικὴ μορφή, ἐνῶ τὸ περιεχόμενο μένει πάντοτε ἀνάξιο λόγου.

Αὐτὰ εἶναι τὰ σπουδαιότερα στιχουργικὰ εἶδη σταθερῆς μορφῆς τῆς Ἑλληνικῆς, τῆς κλασικῆς ἰταλικῆς, καὶ γενικώτερα τῆς Εὐρωπαϊκῆς ποιήσεως, χωρὶς νὰ σημαίνει αὐτὸ ὅτι ἐξατλήσαμε τὸ θέμα.

Οἱ τύποι καὶ τὰ στιχουργικὰ εἶδη πού ἰδιωτῶς ἔχει μιὰ λογοτεχνία, καὶ μάλιστα ὄχι κλασικὴ, δὲν ἐνδιαφέρουν οὔτε ἐμᾶς, ἀλλὰ οὔτε καὶ τὸν μέσο Ἕλληνα ἀναγνώστη, γι' αὐτὸ κλείνομε ἤδη τὸ θέμα μας γιὰ τὰ ποιήματα σταθερῆς μορφῆς.

ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΜΟΡΦΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'

ΘΕΜΑ

Ὅλα τὰ προηγούμενα κεφάλαια ἦταν ἀφιερωμένα στὴν ἐξωτερικὴ μορφή τῶν ποιημάτων, κι' εἶναι ἤδη καιρὸς ν' ἀσχοληθοῦμε καὶ μετὰ τὴν ἐσωτερικὴ, ἢ σημασία τῆς ὁποίας εἶναι ἀσυγκρίτως βασικώτερα τῆς πρώτης. Ἄν ἡ ἐξωτερικὴ μορφή εἶναι τὸ σῶμα, ἡ ἐσωτερικὴ ἀποτελεῖ τὴν ψυχὴ κάθε ποιήματος. Ἐσωτερικὴ μορφή λέγοντας, δὲν ἐννοοῦμε βέβαια ἀπλῶς καὶ μόνο τὸ θέμα, ἀλλὰ (καὶ αὐτὸ κυρίως εἶναι τὸ οὐσιαστικώτερο) τὸν τρόπο τῆς συλλήψεως καὶ ἀποδόσεώς του. Ἐνα καὶ τὸ αὐτὸ θέμα μπορεῖ νὰ συντελέσει στίς πιὸ παράδοξες κι' ἀνόμιες ἐμπνεύσεις, καὶ νὰ παρουσιασθῇ μετὰ χίλιες δυὸ ὄψεις, διότι κάθε ποιητὴς ἀντικρύζει τὸν κόσμον καὶ τὴ ζωὴ γενικὰ ἀπὸ δικό του πρῖσμα. Ἄλλωστε τὰ κριτήρια περὶ ὠραίου εἶναι συνήθως διαφορετικὰ ἀπὸ ποιητὴ σὲ ποιητὴ, ὅπως ἐπίσης κι' ὁ ψυχικὸς κόσμος καὶ οἱ προσλαμβάνουσες παραστάσεις ἐκάστου. Ὑπάρχουν ἄτομα πού ἐνῶ εἶναι καλοὶ «δέκται», παρουσιάζονται κακοὶ «πομποί», ἐμπνέονται δηλ. ὑψηλὰ θέματα καὶ θαυμάσιες ἰδέες, χωρὶς νὰ μποροῦν νὰ τὶς ἀξιοποιήσουν στὴν ἀπόδοση· μ' ἄλλους συμβαίνει τὸ ἀντίθετο. Ὅλ' αὐτὰ μᾶς πείθουν ὅτι ἡ ἐμπνευση, ἡ ἐκφραση, ἡ σύλληψη ἀλλάζει ἀπὸ ποιητὴ σὲ ποιητὴ, ἐνῶ τὸ θέμα ἐνδέχεται νὰ εἶναι ἓνα καὶ τὸ αὐτό. Ὅντως δὲ σὲ ἐσχάτη ἀνάλυση μπορεῖ νὰ διαπιστώσει κανεὶς ὅτι ὅλα σχεδὸν τὰ υποκειμενικὰ θέματα ξεκινᾶνε, ἄμεσα ἢ ἔμμεσα, θετικὰ ἢ ἀρνητικὰ, ἀπὸ ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ, τὸν ἔρωτα (τὴν «ἔλξη», τὴν «φιλότητα» ἢ ὅπως ἄλλοιῶς προτιμᾶ νὰ τὸν ὀνομάζει ὁ καθένας) μετὰ μόνη διαφορά ὅτι κάθε ποιητὴς ἐμπνέεται μετὰ δικό του τρόπο. Ἀκόμη καὶ σὲ θέματα πού ὁ πολιτισμένος ἄνθρωπος ἀπομακρυνόμενος ἀπὸ τὴ φυσικὴ ζωὴ ἔπλασε, καὶ πού φαίνονται ἐκ πρώτης ὄψεως ἀνεξάρτητα, συμβατικά κι' ἄσχετα πρὸς τὸν ἔρωτα, ἀκόμη καὶ σ' αὐτὰ μετὰ ἐπισταμένη ψυχολογικὴ ἀνάλυση δρίσκει κανεὶς τὴν ἔμμεση παρουσία του.

Πρέπει ἐπίσης κατ' ἀρχὴν νὰ διευκρινίσουμε ὅτι ἡ σύλληψη τοῦ θέματος εἶναι βέβαια κάτι τὸ διαφορετικώτερον ἀπὸ τὰ ἐκφραστικὰ μέσα μετὰ τὰ ὁποία τὸ ντύνει κανεὶς. Ἡ σύλληψη, ὅπως καὶ τὸ θέμα τοῦ ποιήματος, εἶναι κάτι τὸ αὔλο, βγαίνει μέσα ἀπὸ τὶς λέξεις, τοὺς στίχους ἢ τὶς στροφές καὶ καθρεπτίζει τὴν εὐαισθησία, ἐφευρετικότητα καὶ πρωτοτυπία γενικὰ τοῦ δημιουργοῦ, ἐνῶ ἀντίθετα, τὰ ἐκφραστικὰ μέσα εἶναι τρόπον τινὰ ὑλικὲς ὑποστάσεις, εἶναι αὐτὲς οἱ ἴδιες οἱ λέξεις καὶ οἱ ἐκφράσεις. Τὴ σύλληψη καὶ τὸ θέμα τὰ ἐκτιμοῦμε ἄμεσα μετὰ τὸ μυαλὸ ἢ τὴν ψυχὴ, ἐνῶ τὰ ἐκφραστικὰ μέσα κατὰ πρῶτον ὑποπίπτουν στίς αἰσθήσεις μας, μετὰ τὴ μεσολάβηση τῶν ὁποίων τὰ ἐκτιμοῦμε. Ἄς δοῦμε τώρα τί σημαίνει πρωτότυπη σύλληψη τοῦ θέματος, παραθέτοντας ἓνα ποίημα τῆς Σοφίας Μαυρουδῆ-Παπαδάκη:

Τὸ Φάληρο

Ἡ πλήξη ψὲς μᾶς εἶχε ξαναφέρει
στὸ Φάληρο, σὲ κάποια ἀμμουδιά,
ἔρωτικό μας ἄλλοτε λημέρι.
Πιὸ πέρα, μετὰ τὴν ἔρημη βραδιά,

πιασμένα τουφερά, χέρι με χέρι,
δυὸ ἐρωτεμένα ἐκάθονταν παιδιά.
Μὰ ἐμᾶς τοῦ χάκου ζήταγε ἡ καρδιά
παλιὰς χαρὲς στὴ θύμηση νὰ φέρει.

Κι' ὡς ἄρχιζε ἡ ψυχρούλα νὰ πληθαίνει
«—τί θέμε, μοῦπες, δῶ, τέτιον καιρὸ»
κι' ἐφύγαμε κι' οἱ δυὸ μετανιωμένοι.

Έκανε, αλήθεια, κρύο τσουχερό
στ' ακροθαλάσσι τη βραδιάν εκείνη.
Μά το ζενγάρι τ' άλλο είχε απομείνει...

Η ποιήτρια, τόν πόνο για την αγάπη της, που σχεδόν δεν βρίσκει πιά ανταπόκριση, διότι στην ψυχή του αγαπημένου της άρχισε να ξεθυμαίνει ο έρωτας από τη δύναμη της συνήθειας (όπως εύγλωττα το δείχνουν οι λέξεις «άλλοτε», «εξαναφέρει», «παλιές χαρές», «του κάκου», «η πλήξη» κλπ.) τόν μετουσιώνει άριστοτεχνικά και μās χαρίζει ένα έξοχο λυρικό σονέτο.

Η όλη πρωτοτυπία υπάρχει στη σύλληψη της ιδέας να δώσει έμμεσα, διά του παραλληλισμού προς τó άλλο ζευγάρι, τόν δικό της πόνο. Η ψυχή του ποιήματος εύρίσκεται βέβαια στόν τελευταίο στίχο τού ποιήματος.

Όπως υπάρχει σύλληψη πρωτότυπη στη διατύπωση ενός θέματος, έτσι υπάρχει σύλληψη και έμπνευση γενικά μιάς υποθέσεως που να αποτελέσει τó θέμα ενός ποιήματος. Αυτό συμβαίνει κυρίως στη διηγηματική ποίηση, στην ποίηση δηλ. που ως προς όλα μοιάζει με τó διήγημα κι' ή μόνη διαφορά υπάρχει στη διατύπωση, που είναι έμμετρη και περισσότερο λυρική. Τα ποιήματα της κατηγορίας αυτής είναι συνήθως μεγάλου μεγέθους (μπαλλάντες κλπ.) και αξιόλογα παραδείγματα αὐτοῦ τού είδους αποτελούν οι παραλογές της θάνατης δημοτικής μας μούσας (πβλ. σελίς 67). Η διηγηματική όμως ποίηση έχει τή θέση της μεταξύ έμμετρου και πεζού λόγου (:διηγήματος).

Στην ποίηση τὰ θέματα ανήκουν, σέ δυό μεγάλες κατηγορίες, στα αντικειμενικά και τὰ υποκειμενικά. Στα πρώτα ο ποιητής έκθέτει τήν έμπνευσή του, χωρίς ο ίδιος να παίνει μέρος σ' αυτήν, ούτε άμεσα, ούτε έμμεσα. Για όλα όμως τὰ έξ αντικειμενίου θέματα μπορεί να πεί κανείς ότι λίγο-πολύ ή θέση τους δεν είναι στόν έμμετρο λόγο, διότι είναι πολύ πεζά, ενώ ή ποίηση είναι παλμός, ρυθμός, μελωδία. Αντίθετα, τὰ έξ υποκειμενίου θέματα είναι, τι καταλληλότερο υπάρχει για τήν ποίηση. Διότι τή χαρά, τόν πόνο, τή μελαγχολία, τή αγάπη, και γενικά κάθε συναίσθημα αν δεν τó εκφράσει κανείς με τήν ποίηση, τότε ποιά τάχα είναι ή επιδίωξη της καλλιτεχνικής αυτής έκδηλώσεως, και ποιός είναι ο προορισμός της μέσ' στη λογοτεχνία;

Η ψυχή τού έμμετρου λόγου είναι αναμφισβήτητα ή λυρική ποίηση: τó να χρησιμοποιεί κανείς τήν ποίηση για να εκφράσει τις φιλοσοφικές του πεποιθήσεις ή για να περιγράψει αντικειμενικά τó περιβάλλον, αποτελεί κατάχρηση. Τα πατριωτικά τραγούδια, τὰ τραγούδια της ξενιτειάς, τὰ τραγούδια τού κάτω κόσμου, όλα είναι λίγο-πολύ λυρικά ξεπάσματα, με μιά πλατύτερη όμως έννοια στη λέξη αυτή, άρκει δηλ. στó νόημά της να περιλάβουμε κάθε τι στó οποίο άμεσα ή έμμεσα συμμετέχει ή ψυχή και τó συναίσθημα, αδιάφορο αν πρόκειται για συναίσθημα χαράς ή φόβου, σκλαδιάς ή ελευθερίας, αγάπης ή μελαγχολίας. Πολλοί ποιηται έχουν μιά πολύ έσφαλμένη αντίληψη για τήν ποίηση και τόν προορισμό της, τó προδίδουν δε τὰ θέματα που εκλέγουν για τούς στίχους των. Νομίζουν ότι κάθε θέμα και κάθε προσωπική τους υπόθεση, όσονδήποτε κοινή ή πεζή, έχουν τó δικαίωμα να τή χύνουν σέ στίχους, κάνοντας ποίηση. Η τακτική αυτή, όμως, δεν αποτελεί βέβαια ποίηση, αλλά παραποίηση, που συνετέλεσε τόσο στην καταπληκτική αύξηση εύτελών στίχων και άναξίων στιχοπλόκων. Κάθε υποκειμενική μας υπόθεση δεν είναι άφραλώς κατάλληλη για να χυθί σέ στίχο. αλλά μόνο μερικές έξ αυτών, οι πιό ενδιαφέρουσες, κι' όσεις τυχόν παρουσιάζουν κάποιες ψυχολογικές αλήθειες, που μπορεί να αντικαθρεπτίσουν τó συναίσθημα ενός συνόλου ατόμων της αυτής προς τόν ποιητή ψυχοσυνθέσεως.

Όπως λοιπόν σέ μιά κοινή συζήτηση υπάρχουν θέματα συνηθιμένα, χλιαρά, άνούσια κι' άνόητα, ενώ υπάρχουν έκ παραλλήλου και άλλα, γεμάτα ζωντάνια, πρωτοτυπία και πνοή, που έλκύουν και τόν πιό άπαιτητικό, έτσι και στην ποίηση πρέπει ο ποιητής να λαμβάνει υπ' όψη ότι με θέματα πληκτικά δε θα κρατήσει τήν προσοχή και τó ενδιαφέρον τού άναγνώστη πέρα από τις δυό-τρεις πρώτες σελίδες.

Μά, θα ρωτήσει κανείς, αυτό και μόνο τó ενδιαφέρον θέμα άρκει για να κάνει κανείς ποίηση; Ασφαλώς όχι: διότι δεν πρόκειται να τó εύρει ο ποιητής τó ενδια-

φέρον θέμα, αλλά και να τόχει ζήκει. Κι' αυτός είναι ο λόγος για τόν οποίο γνήσιοι ποιηται με αξία είναι μόνον όσοι ζήσουν έντατικά τή χαρά τού έρωτα, τή θλίψη της ξενιτειάς, τόν πόνο της λευτεριάς, τόν πόνο τού θανάτου, τή μοναξιά, τή μελαγχολία, τήν απόγνωση κλπ. και κατόπιν όλ' αυτά τὰ αποδώσουν με τήν ποιητική τους πένα. Ποιητής χωρίς ένα πλουσιώτατο συναισθηματικό κόσμο είναι δύσκολο να νοηθί. Διότι είναι όλοφάνερο βέβαια, ότι δεν μπορεί να συγκινήσει έκείνος που ποτέ δε συγκινήθηκε από τίποτε, κι' ούτε πάλιν είναι εις θέσιν να προκαλέσει δάκρυα όποιος δεν δάκρυσε. Άλλωστε αυτός είναι ο λόγος για τόν όποιον πολλοί δοκιμάζουν τις δυνάμεις τους στόν έμμετρο λόγο κι' άποκτούν μάλιστα ζηλευτή εύχθεια στην έξωτερική του μορφή, ενώ λίγοι είναι έκείνοι που άναδεικνύονται κι' άναγνωρίζονται: διότι όμολογουμένως λίγοι ζούν τή ζωή τους όχι κοινά σαν τούς πολλούς, δημιουργώντας ένα πλούσιον κι' ένδιαφέροντα συναισθηματικό κόσμο.

Άλλα όλα αυτά ισχύουν για κείνους που πιστεύουν ότι ή τέχνη (και ή ποίηση φυσικά) όφείλει να έξυπηρετεί μόνο τήν τέχνη και να μην έχει κανένα άλλο άντικειμενικό σκοπό (ars gratia artis). Υπάρχει όμως και ή αντίληψη ότι ο προορισμός της τέχνης είναι πολύ ύψηλότερος και ιερώτερος και ότι σκοπός της είναι ή βελτίωση και ή ψυχική ανάταση τού άναγνώστη. Έτσι, παράλληλα με όλα ήδη έλέχθησαν, μπαίνει κι' ένας φραγμός, ένας περιορισμός τόσο στó θέμα όσο και στη σύλληψη και διατύπωση του, άποκλειόμενου κάθε σημείου που ένδέχεται να θλάψει αντί να βελτιώσει. Έκ πρώτης όψεως φαίνεται άναμφισβήτητο ότι τó σωστό είναι ή τέχνη άδέσμευτη να έξυπηρετεί τούς δικούς της σκοπούς. Άν, ωστόσο, θεωρήσουμε ως προορισμό της τέχνης τήν επιδίωξη τού τέλειου στó κάθε τι, τότε δεν φαίνεται και πολύ παράλογο, παράλληλα με τήν επιδίωξη της τελειότητας στην έξωτερική μορφή, να επιδιώκεται και ή συνεχής τελειότης της έσωτερικής, πράγμα που μόνο με τήν άνάταση της ψυχής επιτυγχάνεται. Πάντως, μολονότι εγώ προσωπικώς διαφωνώ και κλίνω υπέρ της άπόψεως ότι ο προορισμός της τέχνης δεν είναι τόσο στενός και μηδαμικός, ώστε μόνο στη δική της έξυπνότητα να άποβλέπει, ωστόσο δεν έπεκτείνωμαι σ' αυτό τó θέμα, έφ' όσον έγινε από τούς περισσότερους πιά σήμερα παραδεκτό, ότι ή τέχνη πρέπει να άποβλέπει άποκλειστικά στην τέχνη και πουθενά άλλο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ—ΜΟΡΦΗ

ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΟ ΤΟΥΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Τήν πρώτη από τις λέξεις αυτές τή χρησιμοποιούμε για να χαρακτηρίσουμε τήν έξωτερική μορφή ενός ποιήματος, ενώ τή δεύτερη, όταν είναι μόνη της, άποκλειστικά για τήν έξωτερική. Όπως αναφέραμε και στην αρχή τού κεφαλαίου αυτού, βασική σημασία έχει κυρίως ή έσωτερική μορφή, που άποτελεί τήν ψυχή τού ποιήματος. Πάντως και ή έξωτερική μορφή έχει τή σημασία της και έδω κυρίως υπάρχουν οι βασικές διαφορές μεταξύ τών διαφόρων ποιητικών σχολών και τεχνουργιών. Μολονότι βέβαια τó σωστό είναι κάθε ποιητής να μην παραμελεί ούτε τó περιεχόμενο χάριν της μορφής, ούτε τή μορφή χάριν τού περιεχομένου, και μολονότι κάθε ποιητής τó γνωρίζει αυτό και επιδιώκει να φέρει ίσορροπία μεταξύ περιεχομένου και μορφής τών ποιημάτων του, ωστόσο, είτε τó θέλει είτε όχι, μοιραία δίνει βάρος σ' ένα από τὰ δυό. Από τόν Τέλλο Άγρα π.χ. δεν λείπουν βίβαια ποιήματα με έξοχο όντως περιεχόμενο, κι' όμως νομίζω κανείς δεν θα μου άρνηθί αν τόν κατατάξω στους ποιητές μορφής: διότι ήταν ένας δεξιότηνης τού ρυθμού, γνώριζε όσον όλίγοι τὰ μυστικά της στιχοουργίας και είχε έκπληκτική ποικιλία στα καλούπια που χρησιμοποιούσε στα καθ' όλα μελωδικώτατα ποιήματά του.

Αντίθετα ο Καβάφης είναι ποιητής περιεχομένου, όπως επίσης ο Καρυωτάκης, ο Κάλβος και τόσοι άλλοι. Διαβάζοντας κανείς ένα ποίημα, διακρίνει άμέσως τήν πρόθεση τού ποιητή, αν ήθελε δηλ. να δώσει τó βάρος στη μορφή ή στó περιεχόμενο. Άλλωστε, όταν ο ποιητής βάλει ως σκοπό του να δώσει ποίημα μορφής, κάθε λεπτομέρεια, ο ρυθμός, ή μελωδικότης, ή όμοιοκαταληξία, τὰ ήχητικά μέσα, όλα τó μαρτυρούν εύγλωττα. Άλλά αν είναι περιπτώ σ' ένα άναγνώστη να κατατάξει τούς στίχους που διαβάξει σέ ποιήματα μορφής και περιεχομένου, για ένα μεταφραστή ή βασική αυτή διάκριση είναι άπαραίτητη, διότι διαφορετικό τελείως δρόμο θ' άκο-

λουθήσει για να μεταφράσει ένα ποίημα μορφής και διαφορετικό για ένα ποίημα περιεχομένου. Μεταφράζοντας ένα ποίημα, που όλη ή φρεσκάδα κι' ή όμορφιά του βρίσκεται στην εξωτερική του μορφή, έχει δικαίωμα ασφαλώς κι' ο ίδιος, μεταφράζοντας, να κάνει μερικές αβιρίες σ' ό,τι αφορά τὸ περιεχόμενο, οὐδεμία όμως για ὅτι ἀφορὰ τὴν ἐξωτερικὴ μορφή, τὴν ὁποία ὀφείλει ν' ἀποδώσει ὅσο τὸ δυνατό πιστότερα. Ἄν λ.χ. τὸ πρωτότυπο χρησιμοποιοῦν μέτρο λαμβικό, στίχο δωδεκασύλλαβο, ὁμοιοκαταληξία μονοσύλλαβη, στροφὲς τετράστιχες κλπ. καὶ μπορεῖ ὁ μεταφραστὴς νὰ τὸ ἀποδώσει μὲ τὰ ἴδια μέσα, πρέπει νὰ τὸ πράξει. Μάλιστα ἂν μπορεῖ νὰ διατηρήσει τοὺς στίχους τοῦ πρωτοτύπου μὲ τοὺς ρυθμικοὺς καὶ μελωδικούς τόνους των, θὰ κερδίσει ἀκόμη περισσότερο ἢ μετάφρασή του. Διότι στὴν περίπτωση αὐτὴ ἐπιδίωξή του δὲν εἶναι νὰ ἀποδώσει τὸ νόημα, ἀλλὰ τὴν ἐξωτερικὴ ἀτμόσφαιρα τοῦ πρωτοτύπου. Μεταφέρω τὸ γνωστὸ γιὰ τὴν ἀριστοτεχνικὴ μορφή του ποίημα τοῦ Βερλαῖν Chanson d'automne καὶ μιά πολὺ ἐπιτυχημένη μετάφραση τοῦ Γ. Σημηριώτη, κι' αὐτὴ γνωστὴ ἐλπίζω σ' ὅλους:

Chanson d'automne

Les sanglots longs
des violons
de l'automne
blessent mon coeur
d'une langueur
monotone.

Tout suffoquant
et blême quand
sonne l'heure,
je me souviens
des jours anciens
et je pleure;

Et je m'en vais
au vent mauvais
qui m'emporte,
de çà de là
pareil à la
feuille morte.

Φθινοπωρινὸ

Λυγμολαλιά
λὲς τὰ βιολιά
τοῦ φθινοπώρου στέρνουν
καὶ στὴν καρδιά
βαρυνθιά
μονότονη μου φέρουν.

Μ' ὄψη σβυστὴ
φωνὴ πνιχτὴ
περνοῦν οἱ ὥρες λέω
καὶ πάει μου ὁ νοῦς
σ' ἀλλοτινοὺς
χρονσοὺς καιροὺς καὶ κλαίω.

Καὶ προχωρῶ
μὲ σπρόγγυ ὠχρὸ
τ' ἀγέρι τ' ὀργισμένο
ἐδῶ κι' ἐκεῖ
πάνω στὴ γῆ
σὰ φύλλο πεθαμένο.

Καθὼς φαίνεται ἀπὸ τὴν πρώτη ἤδη ματιά, ὅλη ἡ μουσικότητα τοῦ πρωτοτύπου ἵερασε καὶ στὴν ἑλληνικὴ μετάφραση σὲ τέτοιο σημείο, ὥστε ἂν οἱ ἐπτασύλλαβοι στίχοι τῆς μεταφράσεως ἦσαν τρισύλλαβοι, ὅπως τοῦ πρωτοτύπου, τότε ἡ μετάφραση θὰ εἶχε φθάσει στὴν ἰδανικὴ μορφή τελειότητος, πράγμα ὄχι ἀπλῶς δύσκολο, ἀλλὰ σχεδὸν ἀδύνατο. Ὅσο γιὰ τὸ περιεχόμενο, ὁ μεταφραστὴς ἔκανε ἀρκετὴ χρῆση τῆς ποιητικῆς ἀδείας, καὶ ἡ ἀρχὴ κυρίως τοῦ δευτέρου ἐξαστίχου ἀπομακρύνεται ἀρκετὰ ἀπὸ τὸ πρωτότυπο.

Ἄς δοῦμε τώρα κι' ἓνα ποίημα περιεχομένου μὲ τὴν μετάφρασή του. Ὁ Γ. Σημηριώτης ὁμως αὐτὴ τὴν φορά δὲν ἐπέτυχε στὴν προσπάθειά του, διότι δὲν ἔδωσε τὴν θαρύτητα ποὺ ἔπρεπε στὴν ἐσωτερικὴ μορφή. Βέβαια πολλά, τὴ περισσότερα μάλλον σημεῖα ἔχουν ἀποδοθῆ μὲ νοητικὴ ἀκρίβεια, καὶ μ' εὐσυνειδησία· ὡστόσο λείπει ἐκεῖνη ἡ μελωδία, ἡ μουσικότης ποὺ ὑπῆρχε σὲ κάθε στίχο τοῦ πρωτοτύπου· κάποιον ἀετῆρο παρῶντες, κάποιος ρυθμὸς κι' ἡ μελαγχολικὴ ἀτμόσφαιρα ποὺ διέπνεε τὸ πρωτότυπο δὲν ἦταν τυχερὸ νὰ περάσουν στὴν μετάφραση. Πρόκειται γιὰ τὸ τόσο συγκινητικὸ ποίημα τοῦ Millevoye "La Chute des feuilles", ποὺ, μεταφρασμένο ὡστόσο, ἔπαψε πλέον νὰ συγκινεῖ, διότι στὴν μετάφραση δὲν ὑπάρχει ψυχὴ μεταφέρω τὸ πρωτότυπο:

De la dénouille de nos bois
L'automne avait jonché la terre;
Le bocage était sans mystère,
Le rossignol était sans voix.

Triste et mourant, à son aurore,
Un jeune malade, à pas lents,
Parcourait une fois encore
Le bois clair à ses premiers ans;
"Bois que j'aime! adieu... je succombe;
Ton deuil m'avertit de mon sort;
Et dans chaque feuille qui tombe
J'é vois un présage de mort.
Fatal oracle d'Epidaure!
Tu m'as dit: Les feuilles des bois
A tes yeux jauniront encore,
Mais c'est pour la dernière fois.
L'éternel cyprès se silance
Déjà sur ta tête en silence
Il incline ses longs rameaux:
Ta jeunesse sera flétrie,
Avant l'herbe de la prairie,
Avant le pampre des coteaux.
Et je meurs!... De leur froide haleine
M'ont touché les sombres autans.
Et j'ai vu comme une ombre vaine
S'évanouir mon beau printemps.
Tombe, tombe, feuille éphémère,
Voile aux yeux ce triste chemin;
Cache au désespoir de ma mère
La place où je serai demain.
Mais, vers la solitaire allée,
Si mon amante échevelée
Venait pleurer quand le jour fuit
Eveille par ton léger bruit
Mon ombre un instant consolée!"
Il dit, s'éloigne... et sans retour!...
La dernière feuille qui tombe
A signalé son dernier jour.
Sous le chêne on creusa sa tombe...
Mais son amante ne vint pas
Visiter la pierre isolée,
Et le pâtre de la vallée
Troubla seul du bruit de ses pas
le silence du mausolée.

Ἄς δοῦμε τώρα καὶ τὴν μετάφραση:

Μὲ κίτρινα ἔστρωσε ἂν κοιμητήριο,
τ' ὠχρὸ φθινόπωρο, φύλλα, τὴ γῆ
τὸ δάσος ἦταν χωρὶς μυστήριο,
κι' ἦταν τ' ἀηδὸνι του χωρὶς φωνή.
Θλιμμένος ποῦσθνε στὰ νεῖατα πάνω,
κάποιος νεῖος ἄρρωστος, στερνὴ φορὰ,
σιγοπερπάταγε μὲ βῆμα πλάνο,
στὸ δάσος ποῦτρεχε μικρὸς, τρελλά.
— Δάσος ποὺ ἀγάπησα χαίρε!.. πεθαίνο...
μοιάζω στὸ πένθος μ' ἐσέ, πολὺ
σὲ κάθε φύλλο σου κτριμισμένο
ποὺ πέφτει, νοιώθω χάρον πνοή.
Μοῖρα σκληρότατη τόπες σ' ἐμένα
«Θὰ δοῦν τὰ μάτια σου, θὰ δοῦν ξανά

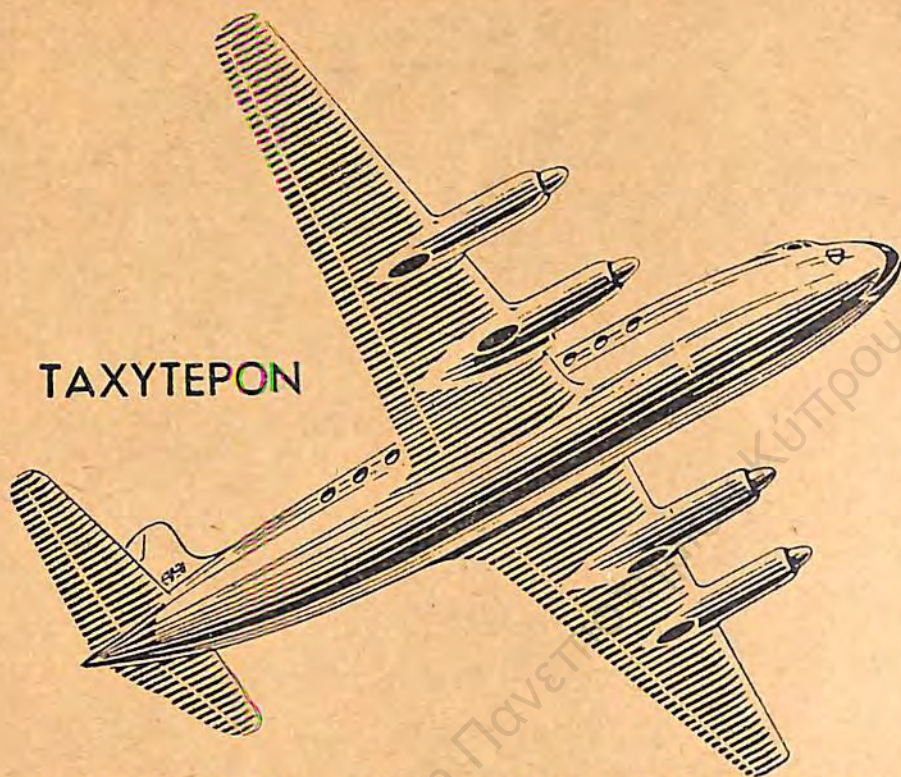
στά δάση κίτρινα φύλλα πεσμένα.
 μά θάνα τούτη σου στεγνή φορά...
 Νά, τὸ αἰώνιο τὸ κυπαρίσσι
 λυγὰ 'πὸ πάνω σου με σιωπὴ
 σὰ νὰ γυρεύει νὰ σοῦ μιλήσει.
 Καὶ λέει: Ἡ νειότη σου θὰ μαραθῆ
 προτοῦ τὸ χόρτο νὰ πρασινίσει
 προτοῦ τὸ κλῆμα ν' ἀναστηθῆ!»
 -Καὶ σβένω... μ' ἄγγιξε με τὰ φτερά του
 τὰ κροῦα, ὁ θάνατος, τὰ σκοτεινά...
 Κι' εἶδα νὰ χάνεται -σιὰ ἐδῶ κάτω!-
 ὁ Μᾶης τῆς νειότης μου παντοτεινά.
 "Ω! πέφτε φύλλο πὸν ζῆς μὰ μέρα!
 Τὴ στοάτα σκέπασε τὴ θλιβερόν,
 κρύψε ἀπ' τὴ δόλια μου τὴ μητέρα
 τὸ χῶμα πὸν αἴριο θὰ με δεχθῆ.
 Μ' ἂν στὴν παντέρμη στοάτα θελήσει
 κάποια με ξεπλεγα ναοθῆ μαλλιὰ,
 νὰ κλάψει, τότε πὸν σβήνει ἡ δύση,
 μ' ἕνα σου θρόισμα, φύλλο, λαφρά,
 ζῆπνα τὸν ἴσιο μου νὰ γλυκαθῆ!-
 Εἶπε κι' ἀλόγως σὲ χάρον γῆ...
 Καὶ κάποιο φύλλο στεγνὸ ἐκεῖ πέρα
 με τὴ στεγνή του ἔπεσε μέρα!
 Σκάφαν τὸν τάφο του στὸ δρῦ ἀπὸ κάτω,
 ἀλλ' ἡ ἀγάπη του δὲν ἦρθ' ἀπ' αὐτὴ,
 στὴν ἔρημη πλάκα του γιὰ νὰ σταθῆ.
 Ταράζει μόνο κάτω κοντὰ του,
 με τὸ μονότονο περπάτημά του,
 βοσκὸς τὴν πένθιμη τὴ σιωπὴ.

"Αρα λοιπὸν τὸ νὰ μεταφράσει κανεὶς ἕνα ποίημα περιεχομένου εἶναι πολὺ δυσκολώτερη δουλειά, ἀπὸ τὸ νὰ μεταφράσει ἕνα ποίημα μορφῆς. Διότι στὴ δευτέρη περίπτωση εἶναι κυρίως ζήτημα στιχοτυπικῆς εὐχειρίας καὶ δεξιοτεχνίας, ἐνῶ στὴν πρώτη χρειάζεται καὶ κάποιοι παράγων πὸν εἶναι πολὺ δύσκολος· χρειάζεται μιὰ ψυχικὴ συγγένεια μεταφραστοῦ καὶ ποιητοῦ· γιὰ νὰ μπορέσει ὁ πρῶτος νὰ νοιώσει καὶ νὰ ζήσει ἐντατικὰ τὴ συγκίνηση καὶ τὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ πρωτοτύπου κι' ὕστερα ξαναβιωμένη ἀπὸ τὸν ἴδιο νὰ τὴ μεταφέρει στὸ χαρτὶ σὰν καινούριο δημιούργημα· ἡ μετάφραση δηλ. ἐνὸς ποιήματος περιεχομένου δὲν εἶναι δουλειὰ μηχανικὴ, οὔτε μεταφορὰ ἐνοιῶν καὶ νοημάτων ἀπὸ τὴ μιὰ γλῶσσα στὴν ἄλλη. Ὁ Γ. Σημηριώτης δὲν ἔζησε τὸ δράμα τοῦ Millevoye διότι δὲν ὑπῆρχε ἴσως ψυχικὴ συγγένεια πρὸς ἐκεῖνον ὅπως πιθανόν, οὔτε πρὸς τὸν Λαμαρτίνον, τοῦ ὁποῦ ἡ ἀθάνατη «Λίμνη» μόνο σὲ μερικὰ τετράστιχα τοῦ μεταφραστοῦ δὲν ἀδικεῖται. Κάθε Ἕλληνας πὸν ἀγαπᾷ τὴν ποίηση, μ' εὐγνωμοσύνη ἀντικρύζει τὸ μεταφραστικὸ ἔργο τοῦ Γ. Σημηριώτη πὸν ἀποτελεῖ ἄλλο πραγματικόν. Διότι μ' ἐπιμονὴ κι' ὑπομονὴ ἐργάσθηκε γιὰ ν' ἀποκαλύψει στὰ μάτια τῶν Ἑλλήνων πὸν ἀγνοοῦσαν τὴ γαλλικὴ, ἕνα κόσμον ὁλόκληρον καὶ νὰ δώσει μιὰ ὑπεύθυνη γενικὴ ἰδέα τῆς γαλλικῆς ποιήσεως. Ἄν σὲ μερικὰ ποιήματα, ἰδίως περιεχομένου, δὲν μπόρεσε νὰ ἀρθῆ πρὸ ὕψους τοῦ πρωτοτύπου, αὐτὸ εἶναι ἐπόμενο καὶ φυσικόν, διότι δὲν ἦτο δυνατόν βέβαια νὰ εἶχε ἕνα τόσο ἀνεξάντλητο ψυχικόν κόσμο, ὥστε νὰ μπορεῖ με τὴν ἴδια ἐπιτυχία νὰ ἀποδίδει τοὺς στίχους τῶν πλέον ἀνομοιογενῶν ποιητῶν.

Τώρα θὰ δώσω ἕνα ἀκόμη παράδειγμα ποιήματος περιεχομένου, αὐτὴ τὴ φορά ὅμως παραθέτοντας καὶ μιὰ μετάφραση ἐφάμιλλη τοῦ πρωτοτύπου. Τὸ ποίημα εἶναι τοῦ Edgar Poe ἢ δὲ μετάφραση τοῦ Νίκου Σημηριώτη.

Τὰ σιγαρέττα
 Διαπύργου, Παρνακίου
 προσφέρουν ἀπὸλυτὸ ποτό
 εἰς λαμπρὰς βεμάς!
 "Αὐξάνεται καθημερινῶς
 ἡ φήμη τοῦ
 "Λαμαρτίνου"
 "Μὴν Πάρ"
 "Παρκίον-ΑΑ"

ΕΙΣ ΒΗΡΥΤΟΝ—ΑΘΗΝΑΣ—ΡΩΜΗΝ—ΛΟΝΔΙΝΟΝ καὶ τὴν ἄλλην ΕΥΡΩΠΗΝ

Ταξιδεύετε μετὰ τὸ **VISCOUNT**

ΔΙΑ ΤΗΣ

CYPRUS AIRWAYS

ΤΑ ΑΕΡΟΠΛΑΝΑ **VISCOUNT** ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΕΙ Η Β.Ε.Α. ΕΝ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕΤΑ ΤΗΣ **CYPRUS AIRWAYS**

Ἡ Βηρυτὸς ἀπέχει μίαν ὥραν ἀπὸ τὴν Κύπρον· αἱ Ἀθῆναι δύο ὥρας καὶ 40 λεπτά· ἡ Ρώμη ἑξ ὥρας καὶ 25 λεπτά· καὶ τὸ Λονδίνον μόνον ἑνδεκά ὥρας καὶ 10 λεπτά — ἂν πετάξετε μέσα σ' ἓνα ἀπὸ τὰ ὑπέροχα νέα **VISCOUNT**, τὰ ὁποῖα χρησιμοποιεῖ ἡ Β.Ε.Α. ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς **CYPRUS AIRWAYS**.

Ἡ ἀτμοσφαιρική πίεσις, ἡ θερμοκρασία καὶ ἡ πυκνότης τῆς ἀτμοσφαίρας, ἐντὸς τοῦ ἀεροπλάνου, ρυθμίζονται ὥστε νὰ ἐξασφαλίζουσι ἀπόλυτον ἄνεσιν εἰς τοὺς ἐπιβάτας, ἀνεξαρτήτως τοῦ ὕψους καὶ τῶν καιρικῶν συνθηκῶν. Τὸ **VISCOUNT** εἶναι εἰδικῶς κατασκευασμένον διὰ νὰ ἀντέχη εἰς τὴν ἀτμοσφαιρικήν πίεσιν.

Ταξιδεύοντες μετὰ τὸ **VISCOUNT** ἐξασφαλίζετε πᾶσαν ἄνεσιν καὶ δύνασθε νὰ ἀπολαύσετε εἰς τὴν ἀναπαυτικὴν πολυθρόναν σας ἓνα θαυμάσιο ζεστὸ γεῦμα.

CYPRUS AIRWAYS

Ἐν συνδυασμῷ μετὰ τὴν Β.Ε.Α. καὶ Β.Ο.Α.С.

Ἐπιτελεσθῆναι ἐν: Ν. Κρανιδιώτης, ὁδὸς Σανταρόζα ἀρ. 5, Λευκωσία.
Τυπογραφεῖα «Κόσμος Λτδ.» Ἀποστόλου Βαρνάβα 8, Λευκωσία.